

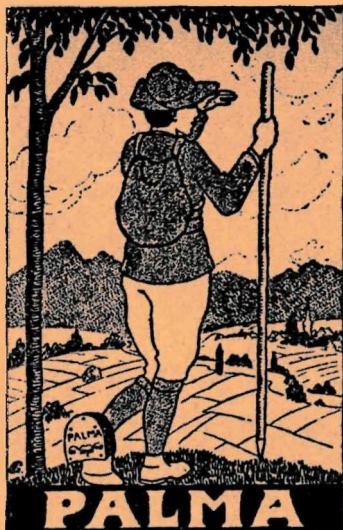
SZIKLAMÁSZÓ ISKOLÁK BUDAPEST KÖRNYEKEN

C.S.T.

ÁRA: 80 FILLÉR

ATURISTASÁG ÉS
ALPINIZMUS-GYAKORLATI-ÜTMUTATÓJA

BOSCHÁN MIKSA

turistafelszerelések-, si- és ródliüzlete

Alumínium- kulacs

$\frac{1}{2}$ literes	3.50	K
$\frac{3}{4}$ "	4	"
1 "	4.70	"
$1\frac{1}{2}$ "	5.50	"

Alumínium- főzőedény

legjobb rendszer,
széltől teljesen védett

$\frac{1}{2}$ l.	1 edény	3.20	K
$\frac{3}{4}$ "	2 "	4.20	"
1 "	3 "	6.—	"

Budapest, Andrásy-út 35, ^{első} _{emelet}

SZIKLAMÁSZÓISKOLÁK BUDAPEST KÖRNYÉKÉN

SZERKESZTETTÉK :

HEFTY GYULA ANDOR

ÉS

Dr. VIGYÁZÓ JÁNOS

BUDAPEST, 1913

A TURISTASÁG ÉS ALPINIZMUS" KIADÁSA.

II., Retek-utca 7.

ELŐSZÓ.

Kis kalauzunk megírására az a kívánság késztetett, hogy fővárosunk ifjuságának, amely mindinkább törekszik a nagy hegyek megmászásához szükséges gyakorlatot már itthon megszerezni, utmutatót adjunk a kezébe. Nem sok évvel ezelőtt a Budapesti Egyetemi Turista Egyesület tagjai majdnem egyedül mászkáltak fővárosunk környékének szikláin és egymást tanítva tanultak. Azóta mind számosabban követik példájukat s a közvetlen tanítás már lehetetlen. Írásba foglaltuk tehát sok éves tapasztalatunkat, hogy ifjabb követőink munkáját könnyebbé és eredményesebbé tegyük. Fogadják ezt a kis utmutatót azzal a szivességgel, amellyel mi nyújtjuk.

Azokat a mászóiskolákat ismertettük bővebben, amelyekbe már évek óta járunk, de utaltunk egyéb érdekes hegyekre is, s ha kellő anyag áll rendelkezésre a legközelebbi kiadásba ezeket is bevesszük. Kérjük addig is olvasóinkat, hogy legyenek segítségünkre. Budapest környéke mászóiskolák tekintetében igen szerencsés. Egyetlen külföldi városnak sincs oly számos, különböző közetű és alakulatu iskolája. Olvasóink is gyakran találkoznak vándorlásuk közben mászóisko-

lának alkalmas sziklaképződményekkel. Hívják fel erre figyelmünket, esetleg fénykép beküldése mellett. Egyébként is szívesen vesszük bárkinek a véleményét kis kalauzunk használhatóságára nézve és lehetőleg figyelembe vesszük. Tessék ezeket a Turistaság és Alpinizmus szerkesztőségébe (II., Retek-u. 67) beküldeni.

Midőn még kis könyvünk munkatársainak: Dr. Serényi Jenőnek, aki „A mászóiskola“ című, Dr. Komarnicki Gyulának, aki „A sziklamászás technikája“ című fejezetet és Hefty Gy. Andornak, aki az egyes iskolákat feldolgozta, Dr. Vigyázó Jánosnak, aki az összeállításokat csinálta, továbbá Dr. Csepcsányi Tibornak a rajzokért, ifj. Körtvélyesi Sávely Dezsőnek a térképért és mindazoknak, akik fényképfelvételeikkel járultak a kézikönyv díszítéséhez, — hálás köszönetet mondunk, kis könyvünknek szerencsés utat kívánunk.

A szerkesztőség.

* * *

Leírásainkban, ha nincs kifejezetten másképen mondva, jobb és bal mindig a menetirányban értendő.

A sziklamászóiskola.

Távolról a hegyek megközelíthetetleneknek, megmászhatatlannak tűnnek fel. Minél jobban közeledünk hozzájuk annál inkább látszik tagozottságuk, látjuk, hogy a falakból pillérek és bordák ugranak ki, párkányok vezetnek rajtuk végig, szakadékok hasítják meg az egységes tömeget, amelyek felnyúlnak a gerincre a csúcs közelébe. A tapasztalt hegyászó azonban távolról is tud ítélni a csúcs megmászhatóságáról és meg tudja állapítani azt az utírányt, amelyen a felhatolás lehetséges. A sziklák rétegződéséből, azok árnyékolásából, színéből, a kőzet minőségéből szinte teljes pontossággal tud következtetni. De nemcsak ebben mulja felül a gyakorlott hegyászó a laikust és tapasztalatlant, hanem abban is, hogy a hegyek csúcsait oly útvonalokon tudja megközelíteni, oly falakat és gerinceket tud bejárni, — amelyek hasonlóképpen megmászhatatlannak tűnnek fel. Sokan úgy vélik, hogy ezt a gyakorlatot a legtökéletesebben a magashegységben lehet megszerezni. Kétségtelen, hogy akik annak közelében élnek, arra csakugyan ott tesznek szert, azonban tagadhatatlan tény az, hogy az előzetes, — hogy úgy mondjam — alaptanulmányok megszerzésére, főleg a mászóügyesség fejlesztésére a legjobb alkalom a mászóiskolákban nyílik.

Sajátságosan hangzik e szó: mászóiskola. Pedig fogalma mindent megmond és megmagyaráz. Színhelyét kisebb-nagyobb sziklaformációk alkotják, amelyenekre

minden középhegységben rátalálhatunk. Szükség esetén kőbányák is megfelelhetnek e célra, bár ezek kevésbé alkalmasak.

Gyakorlottabb hegymászó vezetése alatt a kezdő itt teheti meg első lépéseit s önmaga lesz önmagának csakhamar a legnagyobb bámulója. A mászóiskola tehát voltaképen minden hegymászonak, előiskolája amelynek célja, szükségszerűsége és jogosultsága vitán felül áll.

A sziklamászással is úgy vagyunk, mint a testedzés egyéb ágaival. A tornász nem veszi első gyakorlatnak a billenést, mérleget és halálugrást, az atléta nem futja meg egyszerre a 100 yardot 10 mp. alatt és nem ugorja át a lécet első kísérletre 180 cm.-en felül. Fokozatosan jut tovább, míg eléri vagy felülmulja a fennálló rekordot. A sziklamászó — legáltalább is az, aki komolyan veszi feladatát és nem a vezetők biztos kezére és feszes köteleire építi terveit, hanem kizárólag önmagára, erejére, tudására, kitartására, lelki fegyelmességére és gyakorlottságára — a mászóiskolában kezdi meg gyakorlatait, először a könnyebb, később nehezebb sziklarészleteken. A céltudatos munkának eredménye túráinak sikerében fog mutatkozni s ezek jutalma fölér azzal a fáradtsággal, amelyet az előgyakorlatokban rá fordított.

A mászóiskola e céljában benne foglaltatik annak jogosultsága és szükségszerűsége is.

A nagy városokban, a magas hegységtől távol lakó hegymászók vették először észre, hogy szükségük van gyakorlottságuk megállapítása és fejlesztése végett arra, hogy időnként a közeli hegyvidék sziklás csoportjait felkeressék. Mert aki a magas hegységben nemcsak a völgyek alján akar maradni, hanem fölvész a csúcsokra, akinek lelkében él a küzdelem, az erő után való vágy, aki látni akarja a hajnalhasadást vagy alkonyatot és szabadnak, függetlennek akarja magát

érezni a csúcsok tetején — azt léptei oda fogják vinni minden túrája elején a mászóiskolához.

Áttekintés végett vessünk rövid pillantást azokra a mászóiskolákra, ahonnan a legkitűnőbb sziklamászók, a Dolomitok és Alpések nem egy neves és névtelen hőse kikerült.

Dresden mellett a Sächsische Schweizet vasárnap és ünnepeken a hegymászók egész tömege lepi el. Egy-két kivétellel 50—100 méter magas sziklatornyok emelkednek itt az erdőkben, amelyek rendkívüli fantasztikus formáikkal a legváltozatosabb sziklamászásra adnak módot. Kőzetük homokkő s ez érdekességénél fogva lehetővé teszi, hogy szinte függőleges falak is átmászhatók. A Brosinnadel, Affenstein, Heringstein, Falkenstein, Lokomotiv, Barberine szikláin szerezte meg tudását, hogy csak egyet említek a sok közül, Rudolf Fehrmann, aki 1908 augusztus 16-án O. Perry Smith-tel a Kleine Zinne északi falát a jobboldali kéményen át megmászta, s aki a Dolomitok sok egyéb nehéz túráját is a legnagyobb könnyedséggel oldotta meg.

A bécsi sziklamászók mászóiskoláikban ugyancsak válogathatnak. A Mödling mellett levő Brühl mészsziklái, a Peilsten, Rax és Schneeberg sok generációt neveltek és nevelnek ezentúl is. Mödling alig félóránnyira fekszik Béctől s csak kisebb mászásokra használható. Sziklacsoportjait kedvenc hegyeik és túráik után nevezték el a sziklamászók. Rátalálunk itt a Glocknergratra, a Croda Rossára, távolabb tornyosul a Klein- és Grossglockner; viszont a Peilstein sziklái elsősorban a Dolomitok csúcsainak büszke neveit viselik, u. m. Cimone della Pala, Kleine Zinne, Winklerturm. Úgy a mödlingi mészsziklák, mint a Peilstein azonban csak előiskolái a komolyabb jellegű túrákkal bíró Raxnak és Schneebergnek. Mindkettőn órák hosszúig tarthat a mászás s egy-két túra az egész napot igénybe veszi. A Raxnak különösen a Grosser Höllental

felé letörő meredek falán egymás mellett vezetnek fel a legkülönbözőbb útirányok, amelyek nehézségük fokai szerint 00, 0, 1, 2, 3 stb-vel vannak jelölve. Az érdekesebbek közül felemlíthetjük a Raxenmauert, Fuchslochot, Wilde Amaliensteiget, Malersteiget, Akademikersteiget, Wiener-Neustädterweget. A Schneeberg már nem ily változatos. Legszebb, de egyuttal legnehezebb a Stadelwandgrat, jelentéktelenebbek a Herminsteig, Hochlauf és Bürklepfad.

München körül a bajor előhegység mészsziklái szolgálnak mászóiskola gyanánt. A müncheni hegymászók, akik világhírűek, innen indultak ki; itt szereztek meg azt a gyakorlatot, melynek eredményeiről a Wilde Kaiser, Karwendel, Wettersteingebirge, de legfőképen a Dolomitok beszélhetnek.

Budapest környékének szintén megvan a mászóiskolája. Szükségünk van rá, mert hiszen a Magas Tátrába, a mi igazi magas hegységünkbe a távolság miatt hosszabb időre csak nyáron tudunk eljutni. A Budapesti Egyetemi Turista Egyesületnek összes tagjai, mind a régebbiek, mind az ifjabbak, itt szereztek és itt szerzik meg most is azt a gyakorlottságot, amely sziklamászásukban mutatkozik s amelyről a legkitünőbb bizonyítékot szolgáltathatja a Magas Tátra feltárásának újabbkori egy évtizedes története. A budapestiek főbb mászóiskolái a következők: *Kétáguhegy, Oszoly, pilisszentiváni és piliscsabai tornyok, a borosjenői sziklatű és a közelében levő u. n. solymári fal, a Vaskapu a Pilis oldalában, a Feketekő a mexicói rét felett, a Keserűs Vadállókövei, a csévi gerinc, végül a garamkövesdi sziklák.*

Amig egyidőben csak a Kétágun folytak a gyakorlatok, — ahol az egyik sziklagerinc vörös jelzéssel is el volt látva, — most már vasárnap és ünnepeken a többi sziklákon is a gyakorlatozók egész tömege mozog. Szinte meglepő az a kedv, szeretet és lelkesedés,

amellyel ezeket a mászásra alkalmas szikláscsoportokat a Budapestről kirándulók felkeresik s ma már fel sem tűnik, hogy az egyes egyesületek kirándulási programján egészen különállóan a sziklamászás is ott szerepel.

A mászóiskolában mindenekelőtt a közzettel kell megismerkednünk. A mászás technikája sokszor ettől függ és ehhez alkalmazkodik. Nagy óvatosságot igényel a konglomeráton és homokkőn, viszont megbízhatóbb a mészkőn, dolomiton és grániton. Ez utóbbi kőzet ami mászóiskolánkban nem fordul elő, amit annál inkább nélkülözünk, mert hiszen a Magas Tátrában — a bélai mészhavasokat kivéve, melyek problémákat amugy sem nyújtanak, — mindenütt gránittal van dolgunk.

Kitűnő mászóiskola volna a Gellérthegy dolomitszikláival, — de sajnos azok egyéb okokból nem használhatók s csak szemünknek kell megelégedni a pompás letörésekkel. Nekünk leginkább mészsiklák állanak rendelkezésünkre, amelyek kevésbé érdekesek mint a gránit, melynek érdekességét a magashegységben rendszerint növeli még a zuzmó is.

A kőzet tanulmányozásához tartozik annak rétegződése, törékenysége, színének ismerete. A rétegződés ismeretének igen sok esetben nagy hasznát látta a hegymászó világ eddig is. Itt hivatkozhatunk a Matterhorn megmászására, melynek olasz oldalán Breuil felé a sziklák tetőszerűen egymáson fekszenek, míg viszont Zermatt felől mint egymásba kapaszkodó fogak emelkednek felfelé. E. Whymper e körülmény felismerése gyanánt magyarázza azt, hogy Zermatt felőli kísérlete azonnal eredményre vezetett, míg Breuil felől sikertelenül ostromolta a csúcst. Ugyancsak a kőzetnek fogszerű rétegződésében leli magyarázatát az, hogy a Bástyagerinc és Szoliszkógerinc átmászása rövidebb ideig tart, ha a Hlinszkatoronyról, illetve a Szoliszkó csúcsáról indulunk ki, mint fordítva. Hasonlóképen könnyebb a

Batizfalvi gerinc végigmászása a Jegestavi csúcsról, mint ellenkező irányban.

A mászógyakorlatoknak a legkönnyebb sziklarészleteken kell kezdetüket venni s fokozatosan átmenni a nehezebb részletekre.

Kezdjük először a gerinceket, azután a kéményeket, s végül vegyük sorra a falakat, amelyek a legnehezebb mászásokat nyújthatják, különösen ott, ahol oldalmászásról, vagy keresztezésekről van szó. A gerinceken hozzá lehet szokni a mélységhez — bár legjobb kezdetül fogva arra törekednünk, hogy folyton felfelé s soha se lefelé tekintsünk. Falakon kevésbé fog a szédülés meglepni bennünket, még a legkitettebb helyen is, ellenben gerinceken, hol állandóan mélységek vannak és nincs támpont, amelyen a szem megnyugvást találhat, hamarabb következik be. A szédülés is tulajdonképpen a félelem egy neme, amelyről le lehet szokni. Hermann Delago a hirneves müncheni sziklamászó szintén szédülést kapott egyidőben túráin, amelyről leszoktatta magát. Most az ő nevét viseli a Vajolettornyok legkisebbike, az a szinte függőleges falakkal bíró torony, amelynek ő volt legelső megmászója.

A mászóiskolában kell elsajátítanunk a kötéel kezelését, a csomózást, a biztosítást, kötéelbevonást, hurokalkalmazást és a függeszkedést minden módját. A lehető legnagyobb kellemetlenséget okozhatja az olyan társ, aki ezekkel az alapfogalmakkal nincs tisztában, a kötéelt gyorsan kezelni, kibontani, gyűrűkbe szedni nem tudja, azt összebonyolítja és állandó késedelmet okoz. A kötéelt úgy kell mindenkinek kezelni, hogy megérezze általa társának minden mozdulatát, amellyel az felette, vagy oldalt esetleg olyan helyen mozog, ahol már nem is láthatja. És jól jegyezze meg magának mindenki, hogy aki azt a kötéelt egyszer derekára kötötte, az társával a túra végéig elválaszthatatlanul össze van fűzve. „A kötéel egy erős ígéret, egy nagy

fogadalom, egy szent eskü jelképe, olyan, mint amilyent az oltár előtt hitves hitvesének fogad, hogy soha az életben, örömeiben, bánatában elhagyni nem fogja. Aki ezt a kötelet, mely társával egybeforrasztotta, a derekáról leoldja, az megszegte ígérését, megszegte fogadalmát, megszegte esküjét.“

A kötél mellett pótolhatatlan hegymászó felszerelés a mászócipő. A budapestvidéki mászóiskolában leginkább a kenderfonású cipőt használhatjuk, de néha a dolomitcipőt is. Ez utóbbi homokkőből álló és konglomerátos sziklákon jó. A mászócipő használatát azonban nem szabad tulságba vinnünk, csak ott használjuk, ahol az elkerülhetetlenül szükséges. Mennél többet másszunk szeges cipőben, ami ugyan jóval megerőltetőbb, de viszont hasznosabb. Szeges cipő állandó használata folytán egyesek közülünk oly biztonságra tettek szert, hogy a Kétáguhegy legnehezebb részletén, az u. n. *vállon* is abban másztak fel. Mászócipő segítségével a sziklamászóiskolában a laikus előtt szinte lehetetlenség számba menő problémát lehet megoldani. De hangsúlyozom, hogy csak mászóiskolában, mert ilyen problémákat a magashegységben nem szoktak és mai napig még egy-két kivételtől eltekintve nem is oldottak meg. Így például a Kétáguhegy válljához hasonló nehéz huzódásra mi még magashegységben eddig nem találtunk, pedig tudvalevő, hogy az egyetemiek a Dolomitok és Magas Tátra legnehezebb turáival is sikerrel birkóztak meg. A magashegységben és a mászóiskolákban véghezvihető mászások közötti különbség jellemzésére érdekesnek vélem ideiktatni azt a néhány sort, amelyet Rudolf Fehrman a Kleine Zinne északi falának II.-ik útjáról írt:*

„A mászótechnikai nehézségek mind az én, mind

---

* Österreichische Alpenzeitung XXXI. Jahrgang 1909. Nr. 798. Ein neuer Nordweg auf die Kleine Zinne.

barátom nézete szerint a legjelentékenyebbek, amilyenekre mi eddig az Alpeseekben találtunk. A Punta Emma legutóbb oly sokat emlegetett északkeleti fala, ebből a szempontból ítélve, kétségtelenül egy fokkal lejjebb áll, jobban megközelíti azt már a Guglia di Brenta déli falán levő utunk; a Kleine Zinne keleti utját én nem ismerem, ennél fogva nem tudhatom, vajjon amaz, avagy a mi utunk nehezebb. Mindenesetre azonban tudom azt, hogy az általam ismertetett mászás még egyáltalában nem érte el azt a szélső határt, amelyet habár a magashegységben még nem is, de másutt már elértek. Azonban el fogják érni az Alpeseekben is és arról a legközelebbi években, amint azt várom, meg fogunk győződni.“ Így ír R. Fehrmann, a Sächsische Schweiz elismert legkiválóbb sziklamászója. És igazat kell neki adnunk, mert a sziklamászás a legutóbbi időkben oly bámulatos fejlődést mutat, amely megdönti még a leghetetlenebbnek látszó problémákban való hitet is.

Szembeötlő ez a fejlődés nálunk a Magas Tátrában is. Még 1905-ben a Simontorony és a Hegyes-torony déli fala voltak a legnagyobb problémák és a legnehezebbeknek mondott tátrai turák; azóta pedig az Antoniacsúcs megmászhatatlannak hitt északi falát, a Wébercsúcsnak a Zöldtó felőli óriási táblás törésekkel borított falát és a Zamarle Turnia déli falát is bevették a hegymászók.

A mászóiskolában elért bámulatos eredmények könnyen hozzájárulhatnak a kezdőnél ahhoz a hiedelemhez, hogy a magashegységben is hasonló eredményeket fog elérni. És mégis az, aki először kerül oda, önmaga ugyan, de bizonyos lemondás után kénytelen megállapítani, hogy csalódott. Nem indulhat neki egyszerre a legnehezebb túráknak, hanem itt is fokozatosan kell haladni, lépésről-lépésre a könnyebbről a nehezebbre. Mert a mászóiskola valóban csak iskola, ellenben a magashegység hason-

latos az élethez, ahol az iskolában szerzett tanulmányokat kell alkalmazni. A magashegységben a környezet, a levegő, a méretek, a fáradságok, az időjárás, az élelmezés, pihenés és elszállásolás, a testi és lelki kondíció mind befolyást gyakorol a sziklamászóra és csak valamennyi külső és belső körülmény harmoniája esetén sikerülnek a túrák.

Erre mondja Wilhelm Paulcke, hogy ismert hegymászókat, akik a mászóiskolában a legbámulatosabb problémákat megoldották, de fönt a 3000 méteres magasságban reszkettek. A mászóiskola eredményei tehát senkit se kápráztassanak el és senkit se tegyenek elbizakodottá, — mert a csalódás igen keserű.

Éppen erre való tekintettel nem tartjuk helyesnek, ha a mászóiskolában még a legnehezebb részleteket is kötélbiztosítás nélkül másszák végig. Egy csekély megcsuszás nyomorékká teheti a legügyesebbet s vajjon érdemes e ily áldozatot hozni azért a néhány méterért, mely a nehéz helyet a föld színétől elválasztja. Nem! Aki komolyan veszi feladatát, aki nemcsak kezével és lábával, hanem fejével is dolgozik, velünk lesz egy véleményen. A mászóiskolában nincs olyan végcél mint a magashegységben, nincs lelki és testi küzdelem, nincs vágy nemes érzelmek után, ott csak gyakorlat van, ott csak az izmok munkája folyik. Vegyük figyelembe ezt és soha se tartsuk ezt a mászást célnak, hanem csak előgyakorlatnak, a mászóiskolát annak, ami célja, hivatása, a magashegységbe való előkészület iskolájának.

1 ábra.

A sziklamászás technikája.

Sziklamászás technikáján azon ismeretek és gyakorlati fogások foglalatát értjük, melyek a sziklaterepen való előrehatolás nehézségeinek leküzdésére szükségesek. Tágabb értelemben tehát nemcsak a sziklán való haladás módja, hanem a mászásnál alkalmazásba jövő segédeszközök kezelése is benne foglaltatik. Mint minden sportágnál, úgy a sziklamászásnál is bizonyos szabályokat fejlesztett ki a gyakorlat és tapasztalat, melyeknek szemelőttartása mintegy előfeltételét képezi e sport tökéletes elsajátításának. Midőn az alábbiakban rövid összefoglalását adom e tudnivalóknak, ezzel mintegy útmutatóul akarok szolgálni arra nézve, hogy mire fordítandó különösen figyelem a mászóiskolai gyakorlatozás közben.

*

1. A szikla. A mászásra legideálisabb a szilárd kőzet. A szikla azonban részben szerkezeténél fogva, részben a természeti erők behatása következtében gyakran többé-kevésbé törékeny. Mászóiskolákban, hol a vegetáció meglazítja a kőzetet, rendszerint ez az eset. Ily helyeken a mászás nehézségéhez annak veszélyessége is járul. Mászás közben mindig számoljunk a szikla törékenységének lehetőségével.

A sziklák alakulásainak három alaptípusával találkozunk: falakkal, hasadékokkal, melyek vertikális irányban és párkányokkal, melyek oldalvást teszik lehetővé a haladást. A mászás mindegyikükön egymástól elütő, speciális technikát igényel. A falakon és párkányokon való haladáshoz a kéznek s lábnak megfelelő támpontot nyújtó egyenetlenségek, fogások s állások szükségesek. A hasadékokban ilyenekre sincs mindig szükség s ott gyakran pusztán a szikla surlódását felhasználó feszítő erővel dolgozunk.

2. Fogások és állások. Fogásokon és állásokon nem kell éppenséggel a sziklának oly egyenetlenségeit érteni, melyeken a kéz s láb kényelmesen elfér. Fogásul szolgálhat esetleg oly kis dudorodás is, melyre csak ujjaink hegyét nyomhatjuk rá, vagy oly kis repedés, melybe csak néhány ujjunkat szoríthatjuk bele. Hasonlóképp állás gyanánt oly egyenetlenség is felhasználható, melybe cipőnknek épp csak néhány szege harap bele. Mászócipővel ott is ráállhatunk s sziklára, ahol azon nem mutatkozik a legcsekélyebb vízszintes felület sem, de a bár erősen hajló (60° , sőt ennél meredekebb) egyenletes sziklafelület érdekessége elég tapadást nyújt a cipő simulékony talpának.

Mászás közben ügyelni kell a súlyelosztásra, vagyis arra, hogy az egyidőben felhasznált támpontok — fogások és állások — mindegyikét lehetőleg egyenletesen terheljük meg s ne helyezzük egész testsúlyunkat csak az egyikre vagy másikra (1. ábra). Ily módon sokszor elkerülhetjük, hogy valamely fogás vagy állás kitorjék alattunk, mely egyenletes súlyelosztás mellett még elbirna, de teljes testsúlyunkat már nem. Azonkívül ily módon nem veszítjük el oly hamar egyensúlyunkat, ha valamely támpontunk mindennek dacára is kitorjék, mert ekkor még elég tartást nyújt a többi. Igyekezzünk tehát már ezért is a mászásnál lehetőleg mindegyik kéznek s

2a) ábra.

lábunk támaszt nyújtva tovább haladni. A pusztán a kézzel s a karerővel való mászás — mely elhanyagolja a láb igénybevételét — nem egyéb sziklatornászásnál, mellyel ugyan a mászóiskolákban, hol többnyire csak pár méteres nehézségek legyőzéséről van szó, sikert érhetünk el, de nem a magashegységben, ahol ez a mászási mód az olykor órákon át tartó megerőltető nehézségekkel szemben nem ér semmit. Még haladás közben is lehetőleg három ponton legyünk megtámasztva, tehát egyszerre csak egyik kézzel vagy lábbal nyuljunk ki újabb támpont után, míg a többi ezalatt a régiben nyugodjék. Győződjünk meg előzőleg a következő fogás vagy állás szilárdságáról, mielőtt teljesen rábízunk magunkat. Ha laza lenne is, figyeljük meg, vajjon nem bír-e el egy bizonyos irányból jövő nyomást. Gyakran ugyanis még a laza fogás vagy állás is veszély nélkül felhasználható, ha úgy nehezedünk rá, hogy ezzel nekiszoritjuk alapzatának. Épp ezért különösen a fogásokat ne huzzuk, hanem nyomjuk befelé a sziklának. Általában igyekezzünk a sziklára simulva, tapadva mászni (2b) ábra) s kerülni minden lökészerű mozdulatot, ugrást vagy rántást. A nyugodt, kiszámított mászás a legbiztosabb, míg hirtelen mozgás mellett könnyen megcsuszunk vagy kitörik alattunk a szikla. Lassu, egyenletes, nyugodt mászásáról ismerjük meg a gyakorlott mászót.

Minthogy a láb lent, a kéz pedig fent ad a test-

nek tartást, természetes, hogy a fogásokat mindig lehetőleg magasan keressük.

Előfordulhat azonban az is, hogy u. n. alsófogásokat kell igénybe vennünk, melyeknél a kéznek viszont meglehetősen mélyen (pl. csipőmagasságban) van a tartása. Alsófogásra a sziklának valamely lefelé kiálló alakulata használható fel, melybe a kéz alulról nyúl bele. Itt a kéznek alulról felfelé irányuló huzása a lent nekitámasztott lábnak ellennyomásával együtt adja meg a tartást.

Ahol a fogások és állások nagyon kicsinyek vagy egyébként is rosszak, ott a hiányzó biztos tartást bizonyos fokig pótolhatjuk a szikla surlódásának felhasználásával. Egész testünkkel szorosan hozzásimulunk a sziklához s különösen érdes kőzetnél tapasztalni fogjuk, hogy ennek pl. a manchester-szövettel való erős surlódása olykor magában is kitűnő tartást nyújt.

Ha valamely hosszabb, nehéz részlet előtt állunk, ne menjünk vaktában, találomra neki. Tanulmányozzuk a legközelebbi biztos állóhelyig a feljutás módját s igyekezzünk előre megállapítani az igénybeveendő fogások és állások egymásutánját. Nincs kellemetlenebb, sőt veszélyesebb annál, mint egy nehéz részlet közepén megakadni, ahol aztán nincs se előre, se hátra. Előfordulhat, hogy valamely hely csak úgy győzhető le, ha a rajta levő fogások és állások némelyikét a jobb-, némelyikét pedig a balkéz és -láb veszi igénybe. A fogásokra nézve a sorrend megállapítása rendszerint nem bír oly nagy fontossággal; a kezeknél

2b) ábra.

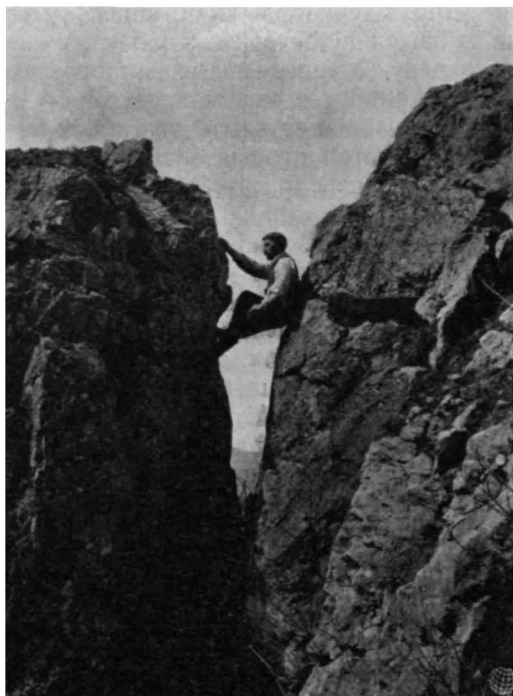
ugyanis, minthogy ezek felülről tartják a testet s így az egyensúly biztosítva van, többnyire lehetséges fogást cserélni s a szabaddá vált kéz azután továbbnyulhat a neki megfelelőbb másik fogás után. A lábaknál azonban az állás cserélése nem megy mindig oly egyszerűen s feltétele, hogy a kéznek fent jó fogása legyen. Mert ha az igen kicsiny állásnál, melyen csak az egyik láb fér el, helyet akarunk adni a másiknak, akkor a cserélés időpontjában, míg az egyik lábat leemeljük s oda-helyezzük a másikat, egy pillanatig egyik láb sincs állásban, ily helyzet pedig nem képzelhető el anélkül, hogy a kezünknek ugyanakkor ne legyen fent tartása. Ha tehát olyan a helyzet, hogy mászásközben állás nem cserélhető, akkor a siker a helyes sorrend megállapításától függ s megeshetik, hogy az, aki a „rossz lábbal“ indul neki, kudarcot fog vallani, míg aki helyesen kezdve fog hozzá, annak e hely legyőzése tán nem is fog tulságos nehézségeket okozni.

3. Mászás a falakon. Falakon a sziklának függélyesbe hajló szabad felületeit szokás érteni. Ezek a mászóra nézve akkor jönnek számba, ha el vannak látva oly egyenetlenségekkel, melyek a kéznek s lábnak elegendő támaszt nyújtanak. Azzal tehát, amit az előbbi szakaszban a fogásokról s állásokról mondtam, körülbelül kimerítettem azt is, ami a falakon való mászásnál figyelembe veendő. Épp a falmászás az, amelyik teoretice a legegyszerűbbnek látszik, a valóságban azonban a legnehezebb feladatokat rója a sziklamászóra.

4. Hasadékok. A hasadékoknak két alaptipusa különböztethető meg: kémények, melyek az egész emberi test befogadására képesek, melyekben tehát a mászás a kémény belső falainak felhasználásával történik; — továbbá repedések, melyek a kéményekhez képest annyira szűkek, hogy csak a fél test — olykor csupán az egyik kéz és láb — fér beléjük, míg a test másik

fele kint függ a szabadban. Ezeknél a repedésbe beszorult féltést inkább csak a tartást adja, a mászó-munkát pedig a repedésen kívül, ennek peremén vagy a külső falban, a kintlevő kéz s láb végzi.

A kémény- és repédésmászás a falmászással szemben számos különleges sajátossággal bír. A kéményeknek mindkét oldalfalát egyszerre használjuk fel támaszul. A kétoldalt gyakorolt nyomás által belefeszülünk a kémény falai közé, ami itt egyrészt biztos tartást nyújt, másrészt pedig a továbbhaladás alapjául is szolgál. A kéményekben ugyanis rendszerint terpesz- vagy támaszmászással jutunk tovább. A terpeszmászásnál egyik lábunkat és karunkat az egyik, másikat a másik kéményfalnak vetjük neki s felváltva majd az egyik, majd a másik oldalfalon helyezük magasabbra. Terpeszkedés közben arccal a kémény mélye felé, vagy pedig arccal kifelé fordulva mászhatunk, ami attól függ, hogy miképp használhatók fel jobban a támpontok. Utóbbi mód eleinte szokatlannak látszik, de rendszerint mégis ez a célszerűbb. Támaszkéményeknél az egyik kéményfalnak hátunkat, a másiknak pedig térdünket vagy kinyújtott lábunkat vetjük neki. (3. ábra). Itt felváltva térdeinket, majd pedig — miközben hátul kezünkkel támaszkodunk — hátunkat csúsztatjuk magasabbra. Különösen a teljesen síma falú kémények legyőzésére a támaszmászás az egyedüli mód. A kéményekben tehát nincs fogásokra s állásokra szükség s ha ilyenek vannak is, ezeket nem úgy használjuk fel, mint a szabad falakon, mert a kéményekben különösen a felhuzódzkodás rendszerint igen megterhelő. Támaszkéményeknél fontos, hogy melyik oldalon van a hát s melyiken a térd. Hogy mi határozza meg az elhelyezkedés megválasztását, arra szabályt állítani nem lehet, azonban rendszerint a síma falra a hát való, ugyszintén a ferdén dülő kéményeknél a hátrahajló (tehát az alul levő) falra. Megeshetik, hogy

Kétágúhegy nagy kéménye.

3 ábra.

Ritter Nándor felvétele.

a kémény alsó részét pl. arccal jobbra, a felsőt viszont balra fordulva lehetséges csak legyőznünk. Ilyenkor helyzetet kell cserélni, ami — különösen ha a kémény sekély — igen kényes feladattá válhatik.

Lehetőleg kint, a kémény pereménél másszunk. A kémény belsejében a mászás ugyan biztosabb, de jóval megerőltetőbb is, mert a szűk falak közt a feltolódás igen nagy erőpazarlással jár. Legegyszerűbb a mászás az olyan kéményben, melynek oldalfalai párhuzamosan állanak. Ha azonban a kémény falai széjjelnyílnak, akkor igen nehezekké válhatnak, mert a kétoldalt a falnak támaszkodó testrészek hegyes szögben érik a szikla felületét s így oldalt könnyen kicsúszhatunk.

A kéményekben gyakran még külön akadályt állítanak utunkba a beszorult kőtömbök. Ha a kémény feneke és a kőtömb között még marad olyan nyílás, melyen átbujhatunk, akkor rendszerint nem okoznak nehézséget. Ha ez nem lehetséges, akkor a kőtömb külső oldalán, a kémény falainak peremén terpeszkedve kell föléje jutni. Nagy kőtömbök a kéményt teljesen elzárhatják, ha a kéményből kinyulnak. Ezek a legrosszabbak s csak úgy győzhetők le, ha a kémény szájánál egészen hozzájuk felmászva vagy sikerül fent, a kőtömb tetején, egy használható fogást találni, vagy pedig ilyenek hiányában a beszorult tömb és a kémény fala közt mutatkozó rés nyujt a továbbmászás-hoz elég tartást.

A kőtömböknél vigyázni kell arra — akár rájuk akarunk állni, akár fel akarunk rajtuk húzódni — vajjon nincsenek-e csak lazán beékelve s nem fognak-e kifordulni helyükből. Kellő vigyázattal sokszor még a mozgó tömbök is felhasználhatók. Állapítsuk meg, mely pontokon vannak alátámasztva; ebben az irányban rendszerint megbirják a húzást.

A kémények gyakran boltozatszerűen átfüggenek

4 ábra.

Átfüggő kémény a Csabai torony keleti falán.

Dr. Csepcsányi Tibor felvétele.

(4. ábra). Ha a kémény az áthajlásnál is elég mélyen be van vágva, akkor legyőzése rendszerint lehetséges; ilyenkor az áthajlás irányában, rézsut kifelé tartva tolódunk felfelé a kémény falai közt. Ha az áthajlás teljesen elzárja a kéményt s így az egyenesen át nem mászható, akkor a kéményből ki kell térnünk s a külső

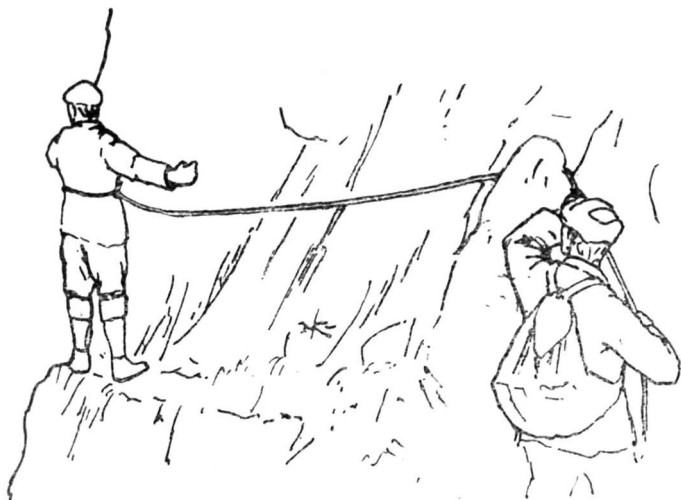
hegyfalban kell kibuvót keresnünk, hogy azon át fent ismét ivben visszamászhattunk a kémény boltozata fölé.

Repedéseknél, ha a külső falon vagy a repedés peremén elegendő egyenetlenség áll rendelkezésünkre, a mászás nem jár nagyobb nehézségekkel. Ha ellenben a kőzet sima, a repedésekben való mászás a legmegteremtőbbek közé tartozik. A beszorult féltestnek erősen kell a sziklák közt feszülnie még akkor is, miközben benne felfelé tolódik, mert enélkül elvesztenők a tartást és kiesnénk a repedésből.

5. Párkányok. A párkányok igen különböző alakulásokat mutatnak. A magashegységben akadnak olykor utcaszélességűek, máskor viszont a láb is alig fér

el rajtuk. Vízszintesen vagy emelkedve vonulnak át a falakon, némelykor pedig hol fel-, hol megint levisznek. A párkányokon való járás nehézségei ott kezdődnek, amikor szegélyekké keskenyednek. A párkány külső peremét víz, kőhullás stb. lekoptathatja, amitől a pár-

5. ábra

kány felülete lefelé hajlik. Ezeken tehát az állás sem biztos. Ha nehéz sziklaterületen mászócipőben járunk, nagy elővigyázatosságot igényelnek a fűvel benőtt párkányok (mászóiskoláinkban rendszerint ilyenek), mint-hogy a mászócipő igen könnyen lecsuszik a fűről. A párkány felett sokszor boltozatszerűen hajolnak át a sziklák. De ha még nincs is ennyire, ha a fal csak függőleges is, egy keskenyebb párkányon már ez is erősen kinyomja a testet s nagyon megnehezíti a párkány bejárását. Ilyenkor arccal a sziklának fordulva, toló-

dunk rajtuk lépésről-lépésre tovább (5. ábra). Ha a boltozat annyira kifügg, hogy az egyenes járás nem lehetséges, akkor hasoncsuszva kell a párkányon végigmásznunk. Ha a párkány ehhez még igen keskeny, úgy hogy csak fél testünk fér el rajta, akkor a külső lábbal a párkány alatt a falban keressünk állásokat s ezeket is felhasználjuk az odébbtolódásra. Ha egész keskeny szegélyre akadunk, mely felett közvetlenül előugrik a fal, a párkány már csak „kézzel járható“. Ilyenkor a párkányra ráfektetett tenyereinkkel lógázkodunk rajtuk végig; ha a lábnak e közben alatt a falban állások kínálóznak, ezeket természetesen fel kell használni.

A párkány gyakran meg van szakítva, pl. egy kőtömb fekszik rajta, mely elfoglalja annak teljes szélességét. Az ilyen, a falnak támaszkodó tömbökön, felső peremükbe kapaszkodva rendszerint körülállózkodhatunk. Sokkal rosszabb, ha a párkány elvész a falban s csak távolabb folytatódik ismét. Ilyenkor vizsgálni kell, hogy a falban hol mutatkoznak a legalkalmasabban elhelyezett egyenetlenségek, melyeknek felhasználásával a fal mentén áttolódhatunk a párkány folytatásához. Ez tehát olykor csak kerülő segítségével lehetséges és egy darabot fel vagy le kell másznunk a szabad falban, hogy átkerülhessünk a párkány tuloldalára.

6. Lemászás. A lefelé való mászás külön gyakorlást igényel. Nem tulmeredek terepben arccal kifelé mászunk le. A lemászás e módjánál felhasználhatjuk testünk ülőrészét is. Ne szoktassuk azonban magunkat erre tulságosan rá. Folytonosan ülve lefelé csuszni a sziklán, nemcsak hogy nem szép látvány, hanem bizonytalan, félénk mászáshoz vezet. Falakon a lemászás általában nehezebb a felmászásnál. Különösen meredek sziklában nem tekinthetjük át oly jól a felhasználandó támpontokat, nevezetesen az állásokat. Meredek terepben már arccal a sziklának mászunk lefelé. A fogáso-

kat mélyen vegyük. Alant egy fogásra tenyérrel rá-támaszkodva, ebből menjünk lassan függeszkesedésbe át. A lábakkal tapogassuk előbb ki a falban az állásokat, semmint teljes karhosszra lefüggeszkedtünk volna. Igen kényelmetlen a helyzet, ha ilyenkor aztán nem találunk állást, a visszahuzódás a teljesen kinyújtott karral pedig rendszerint nehezen megy. A kéményekben a lemászás többnyire könnyebb, mindenesetre azonban sokkal kevésbé megerőltető, mint felfelé. Ezeknek falai közt megerőltetés nélkül csuszunk, vagy lépkedünk lefelé. Különösen a simafalu kéményeknél szembeötlő a nagy különbség, mely a fel- s lemászás közt mutatkozik.

7. Segédeszközök. A sziklamászó nélkülözhetetlen segédeszköze a kötél. Két teljesen különböző célból van rá szüksége: a biztosításhoz és a lebocsátáshoz. A sziklamászáshoz 10—13 mm. vastag, sodrott, szőtt vagy fonott manila-kenderköteleket szokás használni.

A kötélnak derekunk köré való erősítésére legalkalmasabb kötések a 6. ábra mutatja.

1. A legegyszerűbb kötés, de ha nagyon megfeszült, nehezen nyílik. A kötél közepén használjuk.

2. Könnyen bontható fel, de meglehetősen komplikált. A kötél végén használjuk.

3. Hegymászóknál legelterjedtebb kötés. Könnyen szabályozható és bontható.

4. Két kötélnak vagy gyűrük két végének összekötésére használjuk.

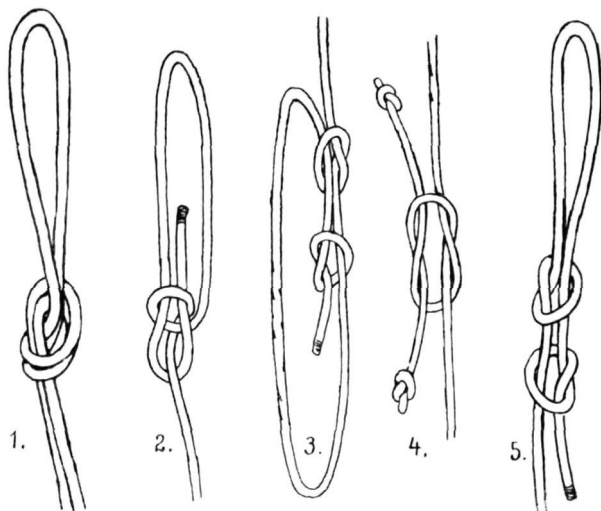
5. Könnyen bontható; ha a szabad végét meghuzzuk, a két csomó elválik.

Elttekintve attól, ha nagyobb kötéllereszkesedéseket akarunk gyakorolni, budapest-környéki mászóiskoláinkban biztosítás céljából 15—20 méter kötél mindenütt futja.

A kötelet addig, míg mászóiskoláink sziklái alá nem érünk, tartsuk hátizsákunkban. A városban, sőt

azon kívül is, kirándulóhelyeinken vállravezett kötéllal jární s ezzel mintegy magunkra hívni mások figyelmét: izléstelenség.

A kötéel használatának kiegészítésére szolgál a vaskampó és pedig mind a biztosításnál, mind a leereszkedésnél. Használhatjuk ugyan a végén egyszerűen felgörbitett vaskampót is, ennél azonban mindenképen

6 ábra.

megfelelőbb a gyűrűsszeg. A szegnek átfurt fejébe egy mozgó vasgyűrű van illesztve, melyen a kötelet áthuzzuk. Fejétől kezdve a szeg folyton keskenyedik a hegyéig. Élei fogazottak, hogy jobban tartson a sziklában. Természetes, hogy a vasszeget magába a sziklába beverni nem lehet, hanem csakis annak repedéseibe. Lehetőleg ne függőleges, hanem vízszintes irányu repe-

désbe erősítsük a szeget. Az előbbi esetben még az erősen bevett szeg is könnyen kimozdulhat a repedésből, ha erős rántás éri.

8. Kötélbiztosítás. Nehéz helyeknek sohase menjünk neki kötélbiztosítás nélkül. Magashegységben a kötél ugyan rendszerint csak a hátulmászónak nyújt teljes biztonságot, míg az előlmászóra bizonyos távolságon túl a kötél többnyire csak morális biztosítást jelent, mászóiskolában azonban — melynek gyakorlatozás a célja — nincs sem elől-, sem hátulmászó; itt minden nehéz mászást felülről biztosítva vigyünk véghez. Az együttmászók a kötél két végét derekukra kötik. (Mászóiskolában természetesen csak a biztosítandó mászónak kell derekára kötni a kötelet; a fent ülő biztosítónál elég, ha kezében tartja.) A kötelet vegyük valamivel csipőmagasság felett derekunk köré. Ha mélyen van a kötés, esésnél fejfelé billenhetünk, azonkívül a hastájat érő rántás fájdalmat, sőt belső sérüléseket is okozhat, míg a mellkas erős rántást is kibír. Mászóiskolában ugyan csakis a felső biztosításra van szükség, igyekezzünk azonban eltekintve attól, vajjon van-e itt rájok szükség vagy sem, a kötélbiztosítási eljárás összes módozatait külön gyakorlás tárgyává tenni.

A kötélbiztosítás csak úgy felel meg céljának, ha a biztosító oly állásban van, hogy eséskor a zuhanót tényleg meg is bírja tartani. Futtassuk tehát a kötelet egy sziklakiugráson át (2a). ábra), ha ilyen akad a közelünkben. Így még a legerősebb rántásnak is ellent tudunk állni. Ilyen biztosító tömb hiányában ülünk le s vessük lábunkat neki a sziklának, a kötelet pedig térdünk felett, felső combunkon futtassuk oly módon, hogy egyik oldalról jöjjön a mászó felől a kötél s a comb felett átfutó kötelet a másik oldalon leszorítva tartsuk. Ha lábunkat nekivetve, biztosan ülünk, a kötelet egy-

szerűen hónunk alatt átfuttathatjuk a hátunk körül s mindkét kézzel igazgatjuk. Így a rántást és terhet könnyen megbirjuk s a kötélgazgatása igen könnyű és biztos. Ha alkalmas ülőhely sincs, akkor támaszkodjunk erősen neki a falnak s vessük meg jól a lábunkat. (7a) ábra.) Ha azonban ily módon nem bizhatnánk a biztosítás sikerében, vagy ha maga a biztosító is kényes helyen áll, akkor verjen maga mellett gyűrűszeget a falba s huzzza át a gyűrűn a kötelelet. Nemcsak a biztosító alkalmazhatja a biztosítás hatályának emelésére a vasszeget. Az előlmaszó is, ha már nagy távolságban van a biztosítótól, útközben gyűrűszeget verhet be s azon áthuzhatja a kötelelet, hogy egy esetleges zuhanás hosszát megrövidítse (7b) ábra). Ez esetben ugyanis csak annyit fog esni, amily távolságban a szegtől, nem pedig amennyire a biztosítótól volt. Nehéz oldalmászásoknál is, mikor tehát a biztosítás mind a két mászótárs között vízszintes irányú, ajánlatos nagyobb távolságokra vasszeeggel utánasegíteni, minthogy e nélkül a mászó zuhanás esetén igen nagy ívben lengene ki.

Ha valakit felülről biztosítunk (2a) ábra), ne huzzunk rajta a kötélgel. Tulfeszés kötélgbiztosítás a mászónak egyenesen segélynyújtás, tehát elszoktatja az önálló mászástól, ha pedig a ferde irányban fut a kötélg, könnyen kiránthatjuk állásából. A kötélg ne legyen se feszes, se laza, úgy hogy ujjunkon épp csak hogy érezzük, hogy a kötélg valakihez hozzá van erősítve. Ha a biztosítónak látható a mászó, úgy

Ha valakit felülről biztosítunk (2a) ábra), ne huzzunk rajta a kötélgel. Tulfeszés kötélgbiztosítás a mászónak egyenesen segélynyújtás, tehát elszoktatja az önálló mászástól, ha pedig a ferde irányban fut a kötélg, könnyen kiránthatjuk állásából. A kötélg ne legyen se feszes, se laza, úgy hogy ujjunkon épp csak hogy érezzük, hogy a kötélg valakihez hozzá van erősítve. Ha a biztosítónak látható a mászó, úgy

7a) ábra.

kísérje minden mozdulatát szemmel; ha nem láthatja is, figyeljen folyton a kötéltre, nehogy készületlenül érje a rántás.

Általában ajánlom, hogy a mászóiskolában ki-ki próbálja meg, hogy mekkora huzást fejt ki egy szabadon függő test, hogy tisztában lehessen azzal, hogy komoly esetben mily erőt kell kifejteni egy esés rántásával szemben. Gyakran látjuk ugyanis a hegyekben, hogy a biztosító kihajolva a sziklák fölé, figyelni a mászót s ujjai közt huzza be a kötelet. Vajjon megbírná-e így tartani társát, ha az véletlenül zuhanna? Alig hinném.

9. Kötélleereszkedés. A kötélleebocsátkozás oly sziklarészleteknek lemenetben való legyőzésére szolgál, melyeken szabadon lemászni nem lehetséges vagy nagyon kockázatos lenne. Leereszkedésnél a kötelet duplán véve, közepénél fogva valamely alkalmas szikla-kiugrásra akasztjuk rá. Leereszkedés után a kötel kiszabadítása úgy történik, hogy a lefüggő kötélvégek egyikét behuzzuk, mire a kötel másik vége felszalad s végül kiesik a kiugrásból, melyen át volt vetve. Ha a kötel egyszerűen a sziklára volt kifektetve, a lehuzásnál könnyen megakadhat, beékelődhetik, különösen ha egy szűkebb repedésbe volt fektetve. Épp ezért a kötelet rendszerint nem közvetlenül a sziklára akasztjuk rá, hanem a kifüggesztésre szolgáló kiugrást egy megfelelő nagyságu kötélgyűrűvel övezzük körül lazán s ezen

7b) ábra.

huzzuk át duplán a kötelet (8. ábra). A kötélgyűrüből — mely természetesen a leereszkedés után végképpen fennmarad — könnyen huzható ki a kötél. A kötél vagy kötélgyűrű könnyen megsérülhet, ha a szikla azon helyen, hol a ráakasztott kötél huzása éri, éles. Ilyenkor a kötéllel érintkező éles sziklát papírral, vagy más megfelelő módon párnázzuk alá.

A kötél ráfektetésére csak olyan sziklakiugrást használjunk fel, melynek szilárdságáról előzőleg meggyőződést szereztünk s mely elég mélyen be van metszve, hogy a kötél belőle ki ne csusszék. Ha nem akad megfelelő kiugrás, akkor gyűrűszeget ékelünk a sziklába s ezen fűzzük át a kötelet (9. ábra). Minthogy a kötelet duplán kell vennünk, ennek megfelelően valamely kötéllel csak a felehosszával egyenlő magasságu leereszkedést vihetünk véghez.

Ha kivételesen az egész kötél hosszúságára lenne szükség, akkor az egyszerűen kifektetett kötél bevonhatásához egy külön zsinórra és vasgyűrűre is van szükség.

Ha a sziklák, melyeken kötéllel alábocsátkozunk, nem függőlegesek, de elég tagozottak, a leereszkedés oly módon történhetik, hogy két kézzel fogjuk a dupla kötelet, lábunkat pedig nekitámasztva a sziklának, fokozatosan lépkedünk lefelé. Áthajló sziklarészleteken, hol a kötél szabadon függ a levegőben, sima, meredek sziklán s különben is a hosszú és exponált leereszkedéseknél lábféket kell vennünk. Ez abból áll, hogy a kötelet egyik lábunk köré csavarjuk s mindkét lábunkkal szorítjuk a kötélnak közöttünk lelógó végét (34 ábra). Az ezáltal előálló surlódás felhasználásával lassíthatjuk, sőt teljesen meg is állíthatjuk a lecsuszást. Lábfék alkalmazásánál a kezek alig lesznek igénybevéve, ami szükséges is, mert hosszabb vagy szabad leereszkedésnél a kéznek nincs meg a kellő ereje hozzá, hogy megtartsa a test súlyát a vékony kötélén.

8. ábra.

9. ábra.

A lábfékezés számos ismert módja között a legmegbízhatóbb a D. Ö. A. V. „Sektion Bayerland“ által ajánlott s 8., 9. ábráinkon látható lábfék.

10. Ruházat, cipő. Végül néhány szó a sziklamászó öltözkéről. A sziklamászáshoz legalkalmasabb ruhaszövet a manchester-bársony. Aránylag ez még a legerősebb s amelletten igen jól tapad a sziklához. Hátránya, hogy igen hamar átengedi a vizet, ami esőnél, vizes sziklánál kellemetlen. A nadrágon a térdeket és az ülőrészt készíttessük duplán. Mászóiskolában kabátnak legmegfelelőbb az erős, durva vászonból készült munkászubbony. Alkalmos mázószövet a strukes és az angolbőr is.

A mai sziklamászó felszerelésében egyforma fontossággal bír a szeges és a mázócipő. A szeges cipőről itt csak annyit akarok megjegyezni, hogy a szegek ne legyenek a talpon sűrűn egymás mellé verve, hanem legyen mindegyik között legalább félujjni hézag. A sűrű szegelés, ha idővel lekopik, az egész talp körül futó, összefüggő csuszós felületté alakul, mely nem fog bele a szikla egyenetlenségeibe, hanem ellenkezőleg „korcsolyázik“.

A szeges cipővel szemben a mázócipő az igen nehéz mázóknál jön alkalmazásba. Főleg kéményekben és sima sziklákon tesz megbecsülhetetlen szolgálatot. A mi mázóiskoláinkban a kenderfonatu talppal bíró mázócipő a legjobb. A szövetdarabokból összevarrt talpu u. n. dolomit-mázócipő a mi mázóiskoláink közetén nem válik be, mert csúszik.

Ajánlatos, hogy amit mázócipővel már egészen biztosan mázunk, azt próbáljuk meg később szegessel is. Tulzásba ezt természetesen nem szabad vinnünk, mert ha ott is megtartjuk a szegéseket, hol azok teljesen használhatatlanok, akkor ismét könnyen beleesünk a másik hibába, t. i. hogy csak kézzel mázunk, míg a lábaink nem juttatunk részt a munkából.

Kímászás a Csabai torony nyugati faláról a déli éltre.

Dr. Csepcsányi Tibor felvétele.

Mászóiskolák Budapest környékén.

I. Budapesti sziklák.

Budapest közvetlen területén is számos alkalom kínálkoznék a sziklamászásra, de ezeket nem szabad kihasználni, nagyobb részben méltánylandó okok miatt. Itt van elsősorban a *Gellérthegy*, amelynek gyönyörű dolomitszikláinak izgalomba hozzák a sziklamászó szívét; mégsem szabad rájuk menni s helyesen, mert eltekintve attól, hogy a sziklamászás által meglazított és legurított kövek veszélyeztetnék a forgalmat s a járókelők épségét, a mászásnak a város kellő közepén való gyakorlása folyton csödületet okozna s oly elemeket (különösen gyermekeket) csábítana utánzásra, amelyek nem bírnak sem a kellő értelmi, sem az anyagi tőkével, amely a sziklamászás természetében rejülő veszedelem korlátozását lehetővé tenné. Ugyanezen okból nem volna az sem kívánatos, ha a budai hegyek közt sok helyen található

sziklacsoportokat választanak ki mászóink. A Zugliget fölött álló s szépségéről ismert *Tündérszikla* kőzete igen törékeny és a leguritott kövek lent nagy rombolást vinnének végbe. Ugyanez történnék a Lipótmező fölött emelkedő s szintén morzsolódó mészkőből álló Apáthyszikláknál, amelyek alatt közvetlenül nyaralók kertje fekszik. A legegység tisztesség követeli meg tehát, hogy e helyeket ne válasszuk gyakorlólhelyül.

Nem szabad gyakorlólhelyül választani a *Gugger-hegy* és *Kecskehegy* délnyugati lejtőjének szép szikláit, bár ezek a mászásra apróságuk mellett is alkalmasak. A főváros ugyanis a sziklák közt huzódó földszávokat apró fenyőkkel ültette be s a laza talajon még a gyakorlott turista sem tudná elkerülni, hogy olykor el ne taposson egy kis csemetét. Mivel ezek a fővárosnak sok pénzébe kerültek s felnőve igazi diszei a környéknek, illő, hogy megkíméljék.

Van azonban a budai hegyekben beljebb az erdők sűrűjében nem egy magános sziklatorony, amelyen bátran gyakorolgathatunk, mert semmiben kárt nem teszünk. Ha csak 2—3 méteresek is, a legtöbbször épen a sziklamászó technika legrejtettebb finomságait kell megmászásuknál alkalmaznunk. Hisz mi a Tátrában egy-két méteres tömbön sokszor félóráig is elmulatunk. Ilyen magános tornyok állanak a Zugligetben a sétautak közelében, a Hárshegy és Vadaskert némely helyén, a Kecskehegy oldalában az ut alatt (*Oroszlánfejszikla*), a Hármashatárhegy óbudai lejtőjén stb. Ahol nincs ültetvény s nem vezet közvetlenül a szikla alatt ut, ott gyakorolgathatunk bátran.

Megfelelő mászóiskola sokszor egy elhagyott kőfejtés is. A még munkában levőkben nem szabad mászkálni, mert a robbantások következtében kiszámíthatatlan kötömegek mozdulnak meg s minden omlik, amihez a mászó nyul. Különben az ilyen helyen a

mászkálást a tulajdonos sem fogja megengedni. Ellenben régebben elhagyott köfjésekben az eső a laza kövek legnagyobb részét már elmosta s itt több valószínűséggel találunk szilárd kőzetet, amely mászásra való. Azért itt is kettős óvatossággal kell dolgozni, annál is inkább, mert ilyen helyen ott kell rendszeren le is jönni, amerre felmentünk, mert a hegy szilárdabb magjába vágott bánya peremét a hegyet borító föld vagy márga réteg képezi, amelyen felmászni legtöbbször lehetetlen. Itt a megbízható biztosítás elengedhetetlen s minden fogást és lépést meg kell rángatni, mert sokszor egész tömbök szakadnak ki alapjukból. Ilyen köfjések vannak a *Pálvölgy* középső és felső részében és a *Szép völgyben*, de sok más helyen is a budai hegyek közt. Azonban a bennük való gyakorlatozás csak alkalmoszerű és szükségétpótló legyen, rendszeren pedig mindenki s különösen a kezdő a főváros távolabbi környékének biztos kőzetű, kipróbált mászóiskoláit keresse fel.

II. Szentiváni toronyok.

I. A nagy torony.

A nagyobb torony a Kísszénás északi lejtőjének egy nyulványán áll és a vonatból is látható, amikor az a vörösvári állomást elhagyva a nagy kerülőből újból az országúthoz tér vissza. Vörösvári toronynak és Ördög toronynak is nevezik. Messziről épített toronynak látszik. Anyaga öszzemart, de rendkívül szilárd dolomit, alakja szabályos torony, amelynek oldalai pontosan a világtájak felé fordultak. Teljesen függőleges falai legszebbek s legbiztosabbak e vidéken. Tetején mint egy sisak, óriási tömb fekszik (l. 11. ábrán), amely délnyugat-

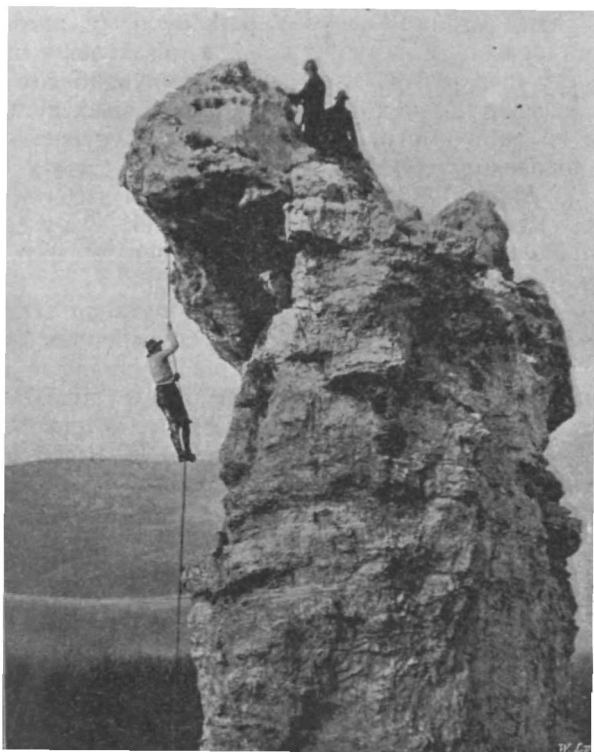
felé erősen kinyulik, nyugati falához alacsony pillér támaszkodik. Minden irányban megmászható, elsősorban falmászásra, helyenként párkánymászásra ad alkalmat. Rendkívüli meredeksége miatt nagy óvatosságot kíván.

Hozzájutás. 1. Pilisvörösvár állomásról az országúton a 238. pontig (vagy a 195. ponttól vezető dűlőúton) s le pilisszentiváni völgybe. A falu északnyugati végétől (gémeskut) a Fehérhegy alatti úton délnyugat, majd nyugat felé s az akácson át a torony alá. (1 2 ó.) 2. Ahol a pilisesabai lövőtér mellett vezető kocsit beér a Lipinahegytől délkeletre vezető völgybe, ott balra egy ösvény ágazik el s a Lipinahegy nyergén átvezet a Kísszénástól északra húzódó völgybe s ezen a torony alá. (1 ó.) 3. A Nagyszénás csúcsa alatt nyugatra az erdőben szép kocsit kezdődik, amely átlag északnak tartva vezet át a Kísszénásra. Ennek kopár dombjai közt hirtelen mély uttá válik. Itt 50 m. után balra a fűben a cserjék közé, ahol ösvényre bukkanunk, amely levezet a toronyhoz (1 2 ó.) 4. A Hűvösvölgyből M.-Remetére. A Remetehegy alatt keletre fekvő majorság mellől kiindulva a Remetehegy, Kerekhegy, Felsberg, Schmalzberg alján a dűlőutak egész rendszerén, többnyire fiatalos erdőben érhetünk a torony alá. (3 ó.)

Menedék. A sisak alatt a nyugati falban levő legfelső párkányok. — A toronytól nyugatra fekvő második szakadék felső részében kis vízmosta üreg. Legközelebbi víz a Pilisszentiván északi végén álló gémeskútban.

Mászások. 1. *Déli fal.* (11. ábra). Kb. 8 m. a hegy felől. *a)* Jobbról kell feljutni egy nagyobb párkányra, amelyről kevés nagy, de tővoleső és kitett lépcsőn jutunk fel a délnyugati élre a sisak alá. *b)* Nehezebb a párkánytól egyenesen fel apró fogásokon.

2. *A Nyugati fal.* Kb. 15 m. *a)* A fal aljához egy

11. ábra

A Szentiváni torony déli fala.
(Függeszkedés nyugat felé.)

Szász Emil felvétele.

pillér támaszkodik, amelyre minden oldalról fel lehet jutni. Erről számos nagyobb párkányon és apró, de biztos fogáson kissé jobbra fel a sisak alá s innen vagy egy merész átlépéssel balra a délnyugati élre s a sisak külsején fel, vagy tovább jobbra és a sisak alatt elbujva fel balra. *b)* A fal déli széléhez közel egyenesen fel apró fogásokon rendkívül nehéz.

3. *Keleti fal.* Kb. 15 m. A fal déli széléről vízszintes párkányon be az északi széle felé (vagy egyenesen alulról ide) (12. ábra) s egyenesen fel apró, de biztos fogásokkal a tetőre.

4. *Északi fal.* Kb. 25 m., sima, fogásban szegény és törékeny. Keleti szélén alsó része odvas, ennek szélén kell felkapaszkodni a fal alsó harmadát harántozó párkányra, amely átvezet a nyugati falhoz támaszkodó pillérre. (Kényes átmenet.) A párkány közepéről két kisebb párkányon, majd szinte teljesen fogástalan falon egyenesen fel egy fekete oduba (törékeny) s ebből áthajolva fel a lehajló tetőre. Innen egyenesen, vagy kissé jobbra vagy balra fel a sisakra. Rendkívül nehéz, csak felső biztosítással!

5. *Északkeleti él.* Az északi fal keleti szélén a párkányig Egy méterrel feljebb igen kényes átkerülés a keleti falba (l. 12. ábra) s ezen fel. A tetőről jobbra a sisak teljesen áthajló északkeleti éle alá s tiszta karfellendüléssel, majd néhány kis fogással fel a sisakra. Nehéz.

6. *Északnyugati él.* Alul barlangszerű, felül keskeny repedésen északról fel a nyugati falhoz támaszkodó pillérre. Innen az odvas él fogásain (darazsak!) fel a tetőre s a sisakra.

7. *Leereszkedés.* A sisakról vagy nyugat (l. 12. ábra.) vagy dél felé lehet lebecsátkozni. A kötelet mindkét helyen jól meg lehet erősíteni, de vigyázni kell a ruhára, amely a hegyes fogakon könnyen fennakad. 15—17 m.

Valamennyi utnak számos változatát végezték.

12. ábra.

**A Szentiváni torony
északkeleti élén.**

Schmidt Nándor felv.

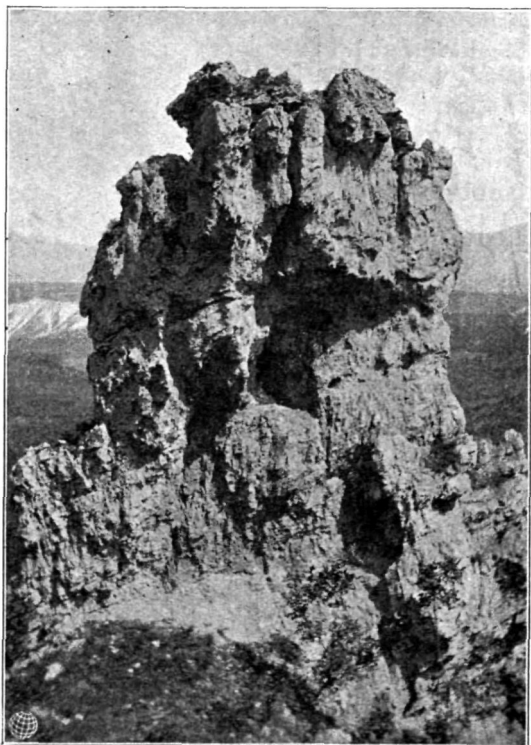
II. A kisebb torony

azon meredek vizmosás felső szélén van, amely a nagy toronytól nyugatra húzódik. Magassága a hegy felől 3 m. a völgy felől 5—6 m. *Mászások*: 1. A hegy felőli élen. 2. A hegy felé fordított (13. ábrán látható) homoru falon kb. 1 m. a föld felett harántozás a tulsó élre (nehéz) s ezen fel a torony tetejére. 3. A tulsó, völgy felőli falon fel. (Igen omlós.)

III. A Nagyszénás torony

a Nagyszénás északi lejtőjén van, azon völgy felett, amelyik a 252-es pont alatt a 392. pont alá húzódva a Nagy- és Kiszénást egymástól elválasztja. Fűves lejtőn áll, kb. 50 m.-rel a völgy felett. Éles gerinc, a hegy felé 2 m., a völgy felé 8 m. magas, sima falakkal, szakgatott éllel. Megmászása a hegy

Szentiváni kis torony.

13. ábra.

Schweickhart Ottó felvétele.

felőli élen 6 m. hosszú lovagló gerincen nem nehéz. Felkeresésre csak alkalomadtán érdemes.

Kisebb tornyok állanak még a Nagyszénás északi bordáin és a Schmalzberg lejtőin, amelyek önálló felkeresésre nem érdemesek, kőzetük törékeny.

14. ábra.

A Csabai torony keleti
párkányai és kéménye.
Dr. Csepcsányi Tibor felv.

III. Csabai torony és a Gomba.

A Csabai torony (Piliscsabai torony) a lövőtér szélén áll a Schotterberg déli lejtőjén. Szabálytalan alakú dolomittorony, lyukacsos, de elég szilárd kőzettel. Fal-, pad- és kéménymászás, valamint kötélleereszkedés gyakorlására nyújt alkalmat. Hat, nyugat felé beeső rétegből áll s így öt párkány húzódik oldalában.

A Gomba teljesen áthajló bunkójával a Schotterberg délnyugati lejtőjén áll, a toronytól északnyugatra. Kőzete homokkő. A gomba körül több helyen mély vályukat mosott az eső a homokkőbe. Ezek közül néhányon feljuthatunk, de rendkívüli mállékonyságuk miatt nem nyújtanak élvezetet.

Hozzájutás. 1. Piliscsaba állomásról a Nagyszénásra vezető utat követjük (vörös-fehér jelzés) s ahol ez a lövőteret keresztezi, balra fordulunk. A dombok alján mély homokban gázolva előbb a Gomba alá érünk, aztán a toronyhoz (35 p.).

15. ábra.

**A Csabai torony
déli áthajlásai.**

Dr. Szaffka Tihamér felv.

2. Piliscsaba tábor állomásról a táboron át a vendéglő mellett elhaladunk s az erdő szélén elmenve homokos, széles uton érünk a Schotterbergen át a lövőterre és a torony alá ($\frac{1}{2}$ ó.).

3. Pilisvörösvár-állomásról Szentiván községészaki végén álló gémes kúthoz ($\frac{1}{4}$ ó.), innen kocsin az erdőn át (1 ó.), vagy a Szentiváni toronytól a 3. sz. alatt leirt uton ($1\frac{1}{4}$ ó.) a toronyhoz.

4. Nagyszénásról a Borókaárok útján (piros-fehér jelzés) le a lövőterre s jobbra fordulva át a torony alá. ($1\frac{3}{4}$ ó.)

Menedéket eső ellen a torony odvas déli fala nyújt. Víz a kiinduló állomás környékén kell szedni, mert a tábor tulsó oldalán levő kúté vasizü.

Mászások. 1. *Északi gerincen* fel a legkönnyebb, párkányos szerkezet, kőzet szilárd. 2. *Keleti fal.* a) A kéményen (4 és 14. ábrán) különösen a 3. és 4. párkányra való feljutás nehéz. b) A kéménytől északra: a 2. párkányról a 3.-ra, innen kényes falacsán a (14. ábra) 4.-re s könnyebben az 5.-re és a csúcsra. c) A 3. párkányról

16. ábra.

**A Gomba
a Csabai torony közelében.**

Fodor Károly felv.

jobbfelé nehezen fel a 4. párkányra egy oduhoz. (Látható a 14. ábrán.) Innen igen nehéz felhuzódás az 5. párkányra s könnyebben a gerincre. *d)* A fal északi részének alján levő fűfoltról nehezebb falacskákon lassan jobbra ki a gerincre. 3. *Nyugati fal.* Teljesen homoru. Balról kezdve párkányokon magasan fel az áthajlás alatt levő oduhoz és innen kényes traverz

a déli élre. (10. ábra.) Tiszta karfelhuzódás a csúcsra, (15. ábra.) vagy a párkányon ki a keleti falba. 4. *Körözés.* A föld felett 1—4 m. magasságban történik s nehéz falak, párkányok, táblák harántmászásának gyakorlására szolgál. Kezdjük az északi gerincen. Kb. 3 m-t fel, aztán jobbra át egy lehajló párkányra, amely egy odu mellett vezet el. Tovább kis bordán át a nyugati fal párkányaira. A legalsón lassan lejjebb jutva apró, törékeny fogásokon a föld felett alig 1—2 méterrel át a déli élre. (15. ábra.) Tovább hasonló magasságban, de a talajjal együtt emelkedve a keleti falba, amelyet az 1. párkányon érünk el. Jobbra tovább nehezen fel a 2. és 3. párkányra s

17. ábra.

Falmászás a Borosjenői tornyon.

Dr. Csepcsányi Tibor felv

az utóbbin lassan lefelé mászva, rendkívül nehéz, kényes tapadásban jutunk át az északi oldalra s vissza a gerincre. 5. *Leereszkedés*. 19 m. A nyugati falon két kötelet összekötve a csúcstömb alatt fektetjük át. A tömb alá kerülünk északra s kis párkányon ülve kényelmesen vehetjük a féket. Teljesen szabad leereszkedés.

A *Gomba* (16. ábra) a völgy felé eső oldalán kis kémény segítségével

mászható meg igen nehezen. Könnyebb, ha a kötelet átvetjük rajta s fogjuk, míg a tulsó oldalon a másik felmászik. Lejövet éppenugy

IV. Borosjenői torony.

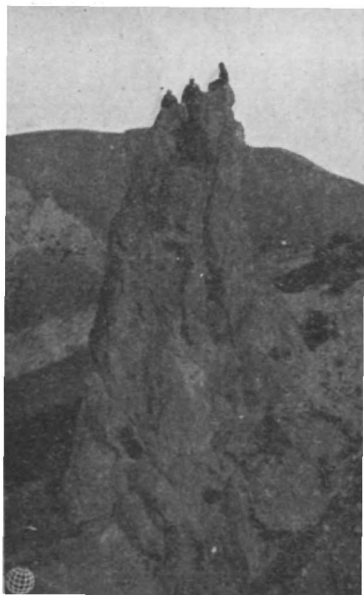
A Solymártól északkeletre levő Fehérhegy nyugati oldalában a homokkő számos kisebb tornyot alkot. A legnagyobb a többiektől északra egyedül áll egy horpadásban s a mászóiskolául szolgál. Karcsu sziklatű, igen

18. ábra.

A Borosjenői torony nyugatról.

(Jobbra fent a repedés.)

Schweickhart Ottó felv.

törékeny kőzettel. Mint-hogy Borosjenő köz-ség határában fekszik, Jenői (Borosjenői) toronynak, némelyek Solymári toronynak nevezik.

Hozzájutás. Solymár állomástól kocsiton ki az országútra. Ezen balra, 5 perc múlva mélyuton jobbra le a patak völgybe s valamivel feljebb be a Fehérhegytől észak-

nyugatra húzódó lépcsős vizmosásba. Ebben először a kisebb tornyok alatt megyünk el aztán a borosjenői toronyhoz jutunk. (1/2 ó.)

Menedék az említett mély utban az agyagfalba vájt mesterséges odúk (régí jégvermek?) és a Solymári fal alatti sziklagerinc legalsó sziklája (2 ember). Ivóvizet az állomásról kell hozni.

Mászások. 1. *Délkeleti fal.* Három utvonala közül a legkönnyebb a hegy felőli délkeleti fal. A kettős orom közötti csorbába egy sekély vályu vezet. Ebbe tolódással jutunk be, mert a fogások gyérek. Visszafelé nehezebb a mászás. Szép utirány ez uttól balra a sziklalapokon közvetlenül a bal oromra.

19. ábra.

A Borosjenői torony nyugati élén.

Dr. Komarnicki Gyula felvétele.

2. *Keletről.* A torony keletről is megmászható. A délkeleti oldalról jobbra felfelé ferde hajlott párkányon, amely az élnél letörik. Itt egy nagy lépéssel áttolódunk a keleti oldalon egy kis bütyökre (18. ábra). Igen nehéz. Kézrel jól át kell nyulnunk s akkor egy kis fogást érhetünk el. A párkány a keleti oldalon folytatódva kivezet az északi oldalon egy

részhez, melyen könnyebben az oromra jutunk. Nagy expozíció. Csak kötélbiztosítással ajánlatos!

3. *Nyugatról.* A nyugati ut (18. ábra) nehézségre valamennyit jóval felülmulja. Itt egy alul oduszerű, felül kanyargós szűk repedésben vezet az utirány. A délkeleti falon felfelé mászva balra traverzálunk az oduba (nehéz). Innen rendkívül nehéz mászással a résbe szorulva tolódunk fel. Balról egy kis csücsök ugrik ki. Erre kell feljutni, illetve bal tenyerünkkel rá kitolódni (19. ábra). Innen még nehéz, fogásszegény mászással a fülejtőre s onnan könnyen az oromra. Kötélbiztosítás. Igen megerőltető mászás.

4. Leereszkedés az oromról a völgy felé a fal mellett (kb. 22 m.)

V. Solymári fal.

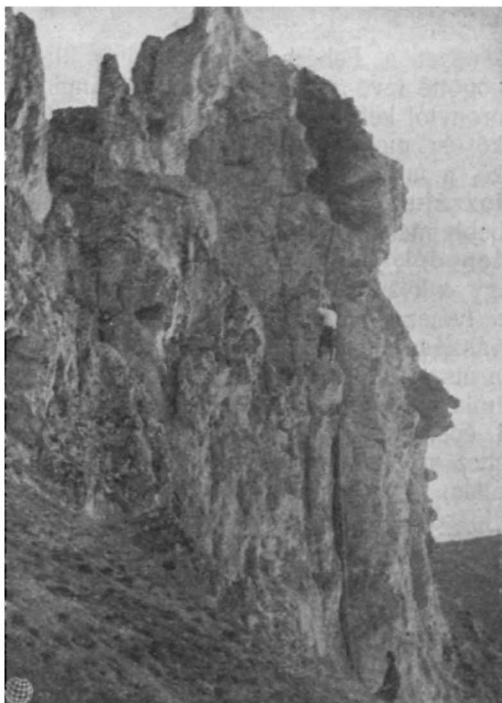
E nevet a Fehérhegy oldalában, illetve közvetlenül mögötte levő sziklatömeg viseli, amely a Borosjenői toronytól keleti irányban fekszik. Kőzete szilárdabb homokkő és mellette mész, úgy hogy a kémény még homokkő, a falak ellenben mészkőzetből állanak.

Hozzájutás. A Borosjenői toronytól a vizmosásban feljebb menve $\frac{1}{4}$ óra alatt érhető el.

Menedék a fal alatti gerinc utolsó sziklája alatt vagy a közelben levő szőlőskertekben álló kunyhókban. Ivóvíz közelben nincs, az állomásról hozandó.

Mászások. 1. *A kémény.* Különös érdekessége a falat közepén átszelő kémény, mely a fal fele magasságában megszűnik. Tipikus kémény mászásra van itt alkalom s az utvonalon épen nem könnyű s egészen a fal tetejéig kitettségéhez szó sem fér. A kémény legnehezebb része a beszállás. A testtel nem szabad nagyon belefeküdni, hanem kissé kívül terpeszkedéssel és tolodással jutunk be. A kémény tovább igen szűk. Félig beszorulunk, jobb testünk kint van. Jó fogások, erős surlódás a kőzeten. Balra egy kis terrasza van felül (20. ábra). Ettől vagy balra mászhatunk fel a fal összeszőgelésben a fölötte levő terrasza, vagy átlépünk jobbra (igen kitett) egy kis bütyökre és onnan a fölötte levő terrasza. Innen ismét jobbra, kitett mászással, jó fogásokkal és lépéssel a füves padra, majd kéményen át a tetőre. Nehéz, szép mászás.

2. *A falak.* A kéménytől északra fekvő, baloldali táblás sziklarészlet élénken emlékeztet a gránitlapokon való mászásra. Biztos fogások a hasadékokban, nagy huzódások és kitett mászás jellemzik e helyet, mely gyakorlatnak igen jó. E csoporttól északra még egy különálló tömb van.

Solymári fal a kéménnyel.

20. ábra.

Schweickhart Ottó felvétele.

3. A solymári falnak vannak egyéb utvonalai is, de ezek mind igen nehéz mászások és csakis felső kötélbiztosítás mellett ajánlhatók.

4. *Leereszkedés* a fal tetejéről a kéménytől orogr. jobbra részben szabadon.

21. ábra.

Kiskevély északi gerince.

Ritter Nándor felvétele.

VI. Kiskevély.

A Kiskevély Vörösvárról, Solyimárról Pomáizról vagy Buda-kaláizról 1½ óra alatt érhető el. Csúcsa alatt délre, a borosjenői oldalon vannak szikláik három csoportban. Kőzete erős mész, de kevésbé van kimászva. A falakon igen sima, a

bordákon ellenben rendkívül éles. E sziklákhöz felmenni csak akkor érdemes, ha útbaesnek.

Menedék. Északra a szikláktól több kis odu, közelükben pedig az ismert barlang (sárga jelzés a csúcsról) nyújt menedéket. Viz nincs.

Mászások. 1. A *legészakibb* csoport három lépcsőből álló gerinc, néhány elálló tüvel, (21. ábra) legalján hatalmas letöréssel s egész hosszában végigmászható. A borda tői között meredek földes kémények húzódnak alá. **2.** A *középső* rész falakból álló kissé kiugró borda, elején elvált tüvel, amelyre a mögötte levő repedésben elég nehéz kéménymászásban (4 m.) jutunk fel. **3.** A *legalsó* csoportot több 8—10 méteres sima fal alkotja, a kimászás felettük rendszeren nem kellemes, több nehéz utirány vezet fel rajtuk.

Csobánka és Oszoly.

22. ábra.

Dr. Csepcsányi Tibor felv.

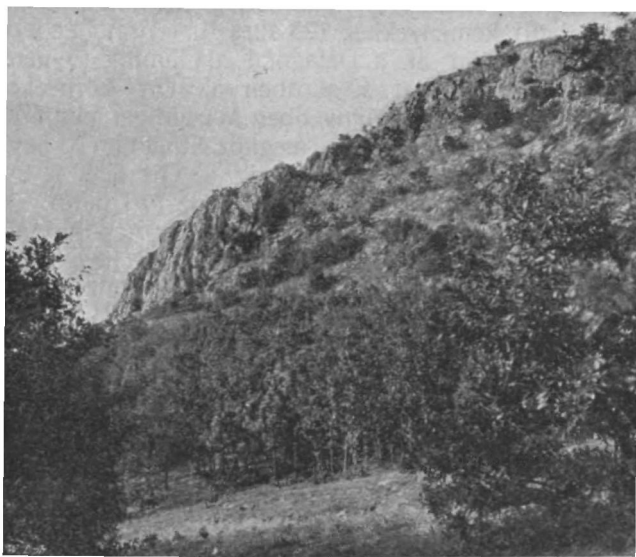
1. Az Orr. 2. A kényelmes barlang csoportja. 3. Az Óra és környéke.
4. A Delagofal. 5. A hátsó gerinc.

VII. Oszoly.

Egyike a legrégebb mászóiskoláknak. A Nagykevélyről északnak induló mellékág utolsó hegye. Elnyúlt, észak-dél irányu csúcsa alatt, nyugati lejtőjén és az orrán kilép a szálkőzet. Anyaga szilárd mész. Fal-, párkány- és kéménymászásra nyújt alkalmat, valamint leereszkedésre. Négy nagyobb sziklacsoportja van, amelyen másznak is: a csúcs alatti kéményrendszer, a Delagofal, az Óra környéke és a hegyorr.

Hozzájutás. 1. Pomáz-állomásról társaskocsi visz Margitligetre, ahonnan szép sétaút vezet az erdőszélen a hegy nyugati lejtője alatt. Erről mindegyik rész elérhető.

2. Pomáz-állomásról a faluba vezető országútról a híd előtti második utcába fordulunk. Ezen végig

Az Oszoly orma és hátsó gerince a déli völgyből.
Ritter Nándor felvétele.

23. ábra.

menve jobbra kanyarodunk s a kocsitutat követjük, majd balra fordulunk a legelső hegynek vezető ösvényre, amely szőlőskertek közt a Majdan nevű laposra visz. Ennek szélén jobbra követjük a kocsitutat, amely a hegy hátán levő kőfejtést jobbra hagyva a szőlőskertek közt kanyarog. Ahol a második kőfejtésnél az út jobbra tér el, egyenesen, majd balra megyünk, míg egy jobbra eltérő ösvény alig felismerhetően visz fel a hegynek. Két nagyobb fa közt vezet be a cserjésbe s ezen át le a szép kis völgyecskébe, amely az Oszoly délkeleti háta és a Spitzberg közt húzódik. Ezen végig, ahol az út

lejteni kezd Csobánka felé, jobbra felmehetünk a hátulsó (csúcs alatti) kéményekhez (23 ábra. 1 $\frac{1}{4}$ óra). Lejjebb, jobbra, az erdőn át a Delagofal alá jutunk (5 perc), ahonnan csapás vezet a sűrűben az Óra környékére (10 perc). Az Orrot legkönnyebben Margitliget felül érjük el (20 perc), de a csúcsról is megközelíthetjük (10 perc). Onnan sétaút vezet az erdőn végig az Orr felé. A 2-ik lépcsőjétől balra lemehetünk az Órához (10 perc).

3. Pilisvörösvárról kocsin a Garancs-pusztáig. Itt balra letérve a rövidebb gyalogútra, a hegyen átvágunk Csobánkára, amely az Ószoly alatt fekszik. A falu végén az Ószoly alatt kút (2 óra).

4. A Kevélyről a Kis- és Nagy-Kevély közti nyereg-ből vörössel jelzett út vezet le a Spitzberg mellett nyugatra Csobánka végére. (1 $\frac{1}{2}$ óra).

5. Budakaláz felső állomástól úton a patak mellett, majd a Radvánszky-major alatt, végül a 2. pont alatt említett völgyecskén át az Ószoly ormára. (1 $\frac{1}{2}$ óra.)

Menedék. Az Ószolyon számos barlang és odu nyújthat menedéket. 1. A Delagofal alján egy odusor legalsóbbjában 2—3 kényelmetlen hely. 2. A fal alján tovább északra 1—2 embernek kis odu. 3. Még tovább fent a falban egy nagyobb odu. A feljutást lásd a mászásoknál 3. d) pont alatt. 4. A falhoz tartozó sziklák alatt lassan északra felmenve magasan fent nagyobb odu. Felső nyílása is van, feneke meredek és köves, alsó nyílása széles. 5. Az Óra mögötti fal aljában délre kis odu 2—3 személynek. 6. Az Órától 15 percnyire északra fekvő jelentéktelen sziklacsoport alsó részében nagyobb, vízszintes fenekű, kényelmes barlang; nehezen lelhető meg. Igen jó víz az Ószolytól délnyugatra, az alatta vezető úton álló első ház mellett kapható egy mély kerek kútból. Margitligeten is jó víz van, szintugy az Óra alatt nyugatra fekvő legközelebbi házban.

24 ábra.

**Az Oszoly
Delagofala délről.**

Dr. Csepcsányi Tibor felv.

Mászások. 1. A hátsó gerinc. (23. ábra.) A csúcstól délre ugrik elő a gerinc, amelybe két jellegzetesebb kéménysorozat vágódik bele. Egyik sem nehéz, bár a kőzet törékeny. Nehezebbek a köztük levő s őket határoló bordaélek, amelyek közül különösen a keletre esőn szükséges óvatosság.

2. *Delagofal.* A csúcstömbtől meredek fűvön kissé balra lemelve a Delagofal déli pereméhez vagy egyenesen le a fal tetejéhez érünk. A fal nagy kiterjedésű és változatos mászást nyújt. A kőzet szilárd. Haladjunk északról délre.

a) *A nagy pad.* A fal északi pereme alján néhány lépcsőn felmenve jellegzetes fűpadokra érünk, amelyeken jobbra haladva egy fácska mellett kényes lelépéssel jutunk a nagy padra. Ez kb. $\frac{1}{2}$ m. széles és fűvel fedve vízszintesen húzódik a fal középmagasságában. Közepén egy tömb fekszik, amelyen körülmászva leereszkedünk egy alsóbb fűfoltra s tovább egy vadrózsbokorhoz. (Ide alulról egyenesen is feljuthatunk kis-

fogásu, nehéz falon.) Szemben a falban hatalmas kémény nyílik (25. ábra), amelyen igen kényes, nehéz az átjutás. A kéményen elég könnyen a fal tetejére.

b) A déli padok. 1. A fal pereméről két lépcsővel feljebb menve jobbra fordulunk s nem nehéz, de óvatosságot kívánó kéményen leereszkedünk egy kőpadra. A közepén fekvő tömbön átmászva a Delagofal déli peremébe vágódott kémények fölé jutunk. 2. A fal tetejéről függőleges repedésen lehajló lapra s onnan nehezen átlépve keskeny, vízszintes kőpadra jutunk. Állva vagy fekve tolódunk át rajta az 1. alatt említett kéményhez s ezen le a padra. 3. Ezen padról egyenesen leereszkedünk egy keskeny párkányra s erről meredek, nehéz repedésen fel az 1. alatt említett vízszintes kőpadra.

c) A déli kémények. (24. és 26. ábra.) A fal déli peremébe egymás felett három kémény vágódik bele, amelyeken elég nehéz mászással juthatunk fel a tömbös *b) 1. padra.*

d) Falmászások. 1. A fal déli részén aljától ferdén balra felfelé odusorozat húzódik, amelyen nagyon nehéz terpeszmászásban juthatunk fel a blokkos padra. 2. A fal közepén levő barlangból délre pillér támaszkodik a falhoz. Ennek tetejéről rendkívül nehéz falmászásban (kevés, igen apró fogás) jutunk fel egyenesen a *b) 2. alatt említett vízszintes padra.* 3. Az említett barlangba az alatta levő párkányról a baloldali falon juthatunk be nehezen. Tovább fel csak egy darabig megy. 4. A nagy kémény aljához egyenesen alatta indulva több változaton juthatunk. Nehéz mászás kis támpontokon.

e) Leereszkedés. A fal tetejéről a fal mellett, fent surlódva, lent szabadon. 28 m., két kötél összekötve. A kötelet egész fent kell megerősíteni s a fal szélén ülve vagy áthasalva kell a féket venni.

**Az Oszoly Delagofalának
nagy kéménye.**

Dr. Hermann Győző felv.

25. ábra.

Az Oszoly Delagofalának kéménysora.

Dr. Hermann Győző felvétele.

26. ábra.

Oszoly — Óra. (Hátul lent Margitliget.)

Dr. Csepcsányi Tibor felv.

27. ábra.

3. Az Óra és környéke. a) Az Óra nevű sziklacsoport a hegy nyugati lejtőjén áll egy nagy fal előtt s reá vetett árnyéka mutatja az időt. Német nevét (Bratzen = kéz) alakjáról nyerte. Négy toronyból (ujjból) áll. A völgy felől áll a kis ujj, azután jön a két középső ujj s a hegy felé a hüvelykujj. Kőzete szilárd; kéménymászásra ad alkalmat. 1. Legkönnyebben jutunk fel rá keletről, ha a hüvelykujjra állva átdülünk s felhúzdunk az Óra tetejére. (28. ábra.) 2. Délről a két középső ujj közti kéményen jutunk fel megerőltető mászásban. Jobbféltestünk a repedésben van, ahol kikoptatott fogásokat is találunk, másik felével kint keresünk támpontokat. Biztosítás ajánlatos. 3. Északról ugyanezen repe-

28. ábra.

Az „Óra“ az Oszolyon.

Ritter Nándor felv.

désen jutunk fel. Alul támpontok az éleken, fent egy beszorult kőtömb szolgál fogásul. Könnyebb. 4. Keletről a legnehezebb a feljutás. Átkerülve a kis és középső ujj közti kéménybe, ebben fel a kis ujra. Erről igen apró fogásokon rendkívül nehéz felhuzódás a középső ujra.

Fent gyűrűs szeg beverve leereszkedésre szolgál.

b) Az Óra mögötti falra öt út vezet fel. 1. Az Óra mögött a fal felé fordulva balra fel a falban levő füves horpadásba. Ezen egyenesen fel (kényes fűmászás) egy lelógó tömb alá, amelytől balra lyukak is vannak. Kikapaszkodás e tömbre s a felette levő lehajló padra. Innen vagy egyenesen fel a fal peremére (könnyebb) vagy jobbra kényes travers a keskeny kéményhez s ezen veszélyes kikapaszkodás a fal peremére. 2. A fal déli szélén (27. ábra) a hozzátámaszkodó pillérről egyenesen fel elég nehezen, fent a fal peremére. 3. A fal alatt bokrok közt átkerülünk a déli perembe bevágódó kémény alá (K. Gy.-Riss). Ennek alsó, odvas részén terpeszkedve fel, fent, ahol zárul, nehezen ki a

bal határfalra s ezen fel. 4. Ettől jobbra mély kémény vágódik be a falba. Az aljához felhuzódó törmeléken az első lépcsőre felmenve kis párkányokon balra ki-mehetünk a fal déli peremére. 5. A fentemlitett törmeléken feljebb menve bejutunk a kéménybe, amelyben a feljebb beszorult kötömböt kívülről vagy mögötte megkerülve elég könnyen feljutunk a fal fölé hátra.

4. Az *Orr*. Margitliget felől a sétaúton hamar fel-jutunk az Oszoly orránál kibukkanó sziklákhoz, amelyek tetején pózna áll. A nagyobbrészt törékeny tömbökön egy érdemes mászás van: egyenesen fel a póznához. Meredek, fűátnötte falon jutunk fel egy fűpadra. Ennek baloldalán fel egy lehajló, balról jobbra felhuzó kő-padra s felső végén kis vályun egyenesen ki a póznához.

VIII. Vaskapu.

A Pilis tömegének északi részén, a Háromforrás völgye felett a hegyoldal középmagasságában, az erdőben hatalmas kettős mészkapu emelkedik, amelynek középső ive (l. 29. ábrán) 15 m., felső ive 6 m. magasságu, míg gerincének hossza 70—80 m. Alatta vezet el az ut és a kapu nemcsak szép látvány, hanem szilárd kőzete miatt kedvelt mászóiskola is. Gerinc- és falmászásra nyújt alkalmat, a kapuivek felett pedig szép leereszke-désekre. A torony állása délnyugat-északkelet, kőzete pedig szép erős mész.

Hozzájutás. 1. Klotildtelep állomásról Pilis-szántón át az Orosdy-kastélyhoz s a kerten át a Trézsi-kuthoz. Innen egyenesen észak felé vezet az ut ki a rétre s ezen rögtön balra át az erdőbe. Eleinte erősen, majd lassan emelkedő ösvényen megyünk, amely az első sziklacsoportnál szép kilátást nyújt. A kuttól egy

Vaskapu

29. ábra

Schweickhart
Herman Ottó
felvétele.

óra múlva érjük el a Vaskaput, amely alatt az ut elvezet.

2. Pilisszentkeresztről a Háromforrás völgyén az erdőhatárig (utelágazás) s innen balra az erdőn át egyenesen fel a látható Vaskapuig. (1 óra).

3. Mexikóról le a Háromforrás völgyén az erdőhatárig s az előbbi módon fel. (3/4 óra.)

4. Klastrompuszta felől a Fekete-utból (barna jelzés) elágazik az ut Simon halálán a Szoplak tetejére, de itt a cserjésben igen nehéz meglegelni azt a cserkészutat, amely levezet a Vaskapuhoz. (1 1/2 óra.)

5. A Pilisről cserkészut vezet le a Vaskapuhoz. A hegy tetején északfelé tartunk, aztán az ut elágazik jobbfelé és szép szálerdőn vezet le, lassan jobbra kanyarodva a sziklákhöz (3/4 óra). Hamarabb lent vagyunk, ha az utat követjük addig a pontig, ahol a Vaskapu gerince kezdődik a hegy peremén s aztán ennek mentén az erdőben leszaladunk. (1/2 óra.)

Menedéket eső ellen a nagy kapuivtól délkeletre hegynek fekvő nagyobb odu nyújt, de nagyobb esőtől aligha véd meg. Némileg a kapuivek is védenek. Utolsó víz: 1. A Trézsikutban, kitünő, hideg. 2. Pilisszentkereszt szélén levő forrás. 3. Mexikói forrás. 4. Klastrompusztai forrás. 5. A Pilisre is fel kell vinni a vizet.

Mászások. 1. *A gerinc.* Az utról a sziklákön innen jobbra (kelet felé) lemenve törmeléken a gerinc alá s az élén fel. A mászás többnyire nehéz és 10 perc alatt visz fel a nagy kapu feletti éles részre (lovagló ülés, biztosítás a tömb körül). Itt a gerinc hirtelen falban szökik fel. Hosszabb emberek a falnak nekidülve s kinyújtózkodva eléri a fal jobb peremén levő fogást s felhúzódnak, kisebbek balra átlépnek a kéménybe s ebben jutnak fel. Az első füves oromról tornyos gerinc vezet a kisebb kapu felett a másodikra s innen kis falon jutunk le (a közepén levő repedésen) a Vaskapu mögé (mászás kb. 20 perc). A mászás nagyon szellős, gyönyörű kilátás.

2. *Oldalutak keletről.* 1. A nagy kapu jobb alsó sarkától ferdén jobbra nem nehéz kimászás a gerincre. 2. A kapu feletti barlang mögött a fal szögelléséből jobbra keskeny, többször megszakadó kőpad vezet az iv fölé. Végén csipkebokor. Mögötte igen nehéz felterpeszkedés egy lehajló padra s ezen jobbra nehezen ki a gerincre. 3. A csipkebokortól balra fel egy szögellés aljába s ezen támaszkodva (háton) ferdén balra fel a gerinc széles felszökése alá. 4. Ugyanide az alsó kőpad elejéről áthajló falon egy repedés segítségével. 5. Ugyanoda az említett nagy szögellésben levő repedés segítségével. E két ut rendkívül nehéz. 6. A szögellésből balra ki a fal peremére s ezen igen meredeken s nehezen fel a füves lejtőre, amely az első oromra vezet. 7. A második kaputól jobbra igen nehezen fel ugyanoda. 8. Ugyanattól balra fel a második oromra.

3. *Oldalutak északról.* 1. A nagykaputól lejjebb indulva a törékeny falon igen nehezen át a kapu fölé, a gerinc felszökése alá. 2. Ugyanoda érünk, hasonló közeten, a nagy kaputól feljebb indulva is. 3. Az első orom alatt északra álló kis toronytól kissé jobbra kéményszerű földes, füves törékeny vályun s falon kényesen fel az első oromra. 4. A toronytól feljebb a fal egy füves horpadásából elég könnyű vályun lépcsős sziklán fel ugyanoda. 5. A kis kaputól lejjebb indulva igen nehezen a kapu fölé.

4. *A kis torony.* A nagy kaputól feljebb, az első orom alatt északnyugatra kis torony áll ki, igen sima fallal. Vagy kényelmes kéményen jutunk a mögötte levő csorbába, vagy lyukakon balra kilógaszkodva az él közelében nehezen kerülünk fel a csúcsára.

IX. Csévi gerinc.

A Vaskapuval egyazon szélesség alatt, a Pilis északnyugati végén húzódik. Hosszu gerincként nyúlik fel, amelyen 10—12 bütyök emelkedik. A kőzet igen éles és törékeny, a növényzet a gerincig hatol s ezért e mászóiskolát igen kevesen látogatják. Jobban kimászva jó iskola lesz; anyaga mészkő.

Hozzájutás. 1. A Klotildtelepről a Postaréti erdőn át a szántóföldekre s a 226-os ponttól balra fordulva, szép uton megyünk a Pilis alatt. A Pilisen túl a rétek fölé kiérve (lent a völgyben Csév) jobbra befordulunk a Fekete útra (barna jelzés). Ez első erősebb emelkedése előtt lefolyástalan töbr mellett vezet el, amelynek innenső szélén tábla jelzi a csévi barlangot. Új ösvényen a töbröt megkerülve lassan fel a törmeleken. Ahol az első kis sziklák állanak ki belőle, el-

hagyjuk az utat s jobbra fordulva a gerinc alá igyekezünk. (2¹/₂ óra.)

2. Piliscsaba állomásról a csévi utat követjük, míg az az erdőből kiér. Itt jobbra fordulunk s a hegyek (Nagykopasz, Steinfelsen, Barina) alján futó dűlőutakon, ahol ilyen nincs, a mesgyéken észak felé tartunk, a már messziről látható csévi gerinc irányában. A szántóföldeket elhagyva, mély vizmosás mentén megyünk fel szőlők közt, majd legelőkön át a hegylejtőn s valamivel a 380 p. felett érjük el az 1. sz. alatt leirt utat. Ezen fel a gerincre. (2 ó.)

3. Pilismaróthról Hutaszentlélekre. (2 ó.) Innen a Feketekő alatt a Fekete uton (barna jelzés) átkelünk a Feketehegy nyergén s a Szoplak oldalában lefelé haladva érjük el az 1. sz. alatt leirt töbröt. (1 ó.)

Menedéket a gerinc északi oldalán fekvő nagy barlang (Csévi barlang) s ezenkívül több odu és áthajlás nyújt. Viz Klastrompusztán, ahova a lentleirt töbrötől északra erdei utak vezetnek le. (10 p.)

Mászások. 1. *A gerinc.* A gerinc 10—12 bütykét alul kezdve az élén mászhatjuk végig. A mászás alul törekeny, nem nagyon nehéz s csak feljebb válik érdekessé. Szép az utolsó előtti torony éles gerince, amely az utolsó nagy torony oldalába vezet. Ezen tornyot alul jobbról megkerülve hátulról érjük el szép gerincen. 2. *Barlang fal.* A barlanghoz alulról az új ösvényen érünk a töbrötől. A szájától balra igen meredek fűátnötte sziklákon fel a felette levő növénydús lejtőre és innen a gerincre. 3. A két utolsó torony közti nyeregbe juthatunk, ha a barlangtól a falak alján tovább megyünk egy nagy horpadásig. Ebben nehéz falacska által megszakított mindinkább keskenyedő földes vályun fel a második torony mögötti részbe. 4. *A nagy torony.* A felülről második torony mögötti részből sima falon kissé balra fel nagyobb fűfolthoz; innen jobbra tovább

kevés támaszt nyújtó fűfoltokon s végül teljesen sima falon a torony tetejére. Rendkívül nehéz, utolsó részében kétséges.

X. Feketekő.

A Pilishegy legészakibb végén törik le a Szentléleki völgybe a Feketekő erdős fara. Két sor sziklatorony vonul le rajta. A keleti, amely a hegy élén van és alulról jobban látható, kevésbé látogatott; nagyon benőtt és tornyai kevés szép mászást nyújtanak. Vele párhuzamosan húzódik le nyugatabbra egy másik, négy szép toronyból álló toronysor. Beljebb az erdőben még több torony van elszórtan, de ezeken eddig nem csináltunk szép mászásokat. A hegylejtő erdős és igen meredek, a gerincek közt váratlan letörések óvatosságra intenek. A kőzet kevésbé van kimászva, de igen erős.

Hozzájutás. 1. A Klotildtelep vagy Piliscsaba felől a Csévi gerincnél leírt 1. v. 2. sz. utak egyikén eljutunk a Fekete útra (barna jelzés, $1\frac{1}{2}$ ó.), amely a Feketehegy nyakán át egyenesen vezet a Feketekő alá. ($\frac{1}{2}$ ó.)

2. Ugyanazon úton a Feketehegy nyakára (P. 549.) Itt jobbra fordulunk a vörös-fehér jelzésű uton. Ahol a Szoplakról (jobbfelől) jövő út beletorkollik, balra fordulunk s kiágazó ösvényen a cserjésen át a Feketehegy ormára jutunk, amely hegyfokként ugrik ki. (Gyönyörű kilátás). Le az alsóbb fokokra észak felé, míg az út véget ér.

3. Pilismaróthról Mexikóra. ($2\frac{1}{4}$ ó.) Innen a hegy tövében vezető kocsin a hegy fara alá s fel a jól látható tornyokhoz.

4. Mexicóról a Feketekő alatt vezető kocsit 3 p. mulva elhagyva a bokrok közt egy vizmosásban

cserkészuton fel a hegy gerincére s ezen végig a hegy fokáig. ($\frac{1}{2}$ ó.)

5. Mexicóról a Kétbükkfanyeregbe, innen 1 óra be a vörös-fehér jelzésű uton nyugat felé s a 2. alatt említett helyen be a cserkészutra.

Menedéket nyújtó barlangot vagy áthajlást eddig nem találtunk, de sűrű erdő meglehetősen megvéd. Viz a közelben nincs, legközelebbi a mexicói vadász-laknál.

Mászások. 1. *Szélső (keleti) gerinc.* Az alulról is jól látható széles torony gerince nyújt ebben a csoportban elég csinos mászást. A többi tornyot részben átmászuk, részben jobbra alatta megkerülve jutunk fel rájuk. Az utolsóelőtti három kis bütyök átmászása elég érdekes. Az utolsóelőtti bütyök keletre meredek falban törik le, amelyen kis kéményen át lehet talán feljutni.

2. *Belső (nyugati) gerinc.* Ez a négy nagyobb toronyból álló sor a hegylejtő közepén kezdődik.

a) Legalsó, kisebb tornyát a bokrok teljesen elborítják, a második már kiemelkedik. Ezt igen nehezen mászunk meg egészen alulról, vagy könnyebben jobboldalról.

b) A második tornyot a közepén levő, átdülést kívánó helyről Batizfalvigerincnek neveztük. 1. A gerinc végigmászása igen nehéz. Legalsó letörésébe egy embermagasságban jobbra kezdődő meredek szögellésen szállunk be (vállról), amelyen rendkívül nehezen jutunk fel a torony meredek élére. Ezen nehéz gerincmászás visz fel egy fülkébe, amely kissé a gerinc alatt jobbra van (jobbról kémény jön fel). Ebből újból igen nehezen ki egy kis gerincfejre. A felettünk levő sima letörést jobbfelé kilógaszkodva s függeszkedve mászunk meg, két tiszta felhuzódást kívánó fogással. Könnyen fel a második bütyökre. Átdülés vagy átlépés a következő bütyökre s ezen át az utolsóig, amely alacsonyabb. Innen meredek, de nem nehéz lemászás. 2. A torony

keleti oldalán két kémény vezet fel. Az első szép tág, terpesz- és támaszmászást nyújtva az első bütyökre, a nagy letörés alá vezet, a második áthajló, meredek repedéssel a nagy átlépéshez. 3. A nyugati oldalon három kémény van. Az első kevéssel a torony alja felett kezdődik. Meredek sziklapon fekvő földön kell egy fácska mellett a kémény aljához feljutni. Innen keskeny repedés visz fel az első fülkéhez, a gerinc alá. Ebbe a repedésbe a 2. kéményből is át lehet jutni. A második kémény már magasabban kezdődik, nehéz hozzájutás az aljához. Egy földes párkányról repedésen fel egy fülkébe s innen vagy balra át a tulsó repedésbe vagy egyenesen fel egy második fülkébe s innen az alsó gerincbütyökre. A harmadik kémény a torony felső részén vezet. Egy földes párkányról tágabb kéménnyel kezdődik. Ebből ki a jobb falára s innen igen nehéz repedés fel a torony utolsó bütyke mögé.

c) A harmadik nagy toronyhoz is erdön át jutunk fel. Legalja áthajlik, de jobbra felfelé tartva rá tudunk jutni egy lehajló, széles padra, amely a toronyhoz támaszkodik. Ennek bal végéről meredek lapos vályu vezet fel egy fához, azon nehezen fel. A faágra átlépve a torony élébe vágódó kéményen (törékeny) nehezen fel a torony tetejére. Lemászás tulnan elég könnyen.

d) Az utolsó torony a legnagyobb. Hatalmas sárga falat fordít lefelé (Sárgafal), ettől nyerte nevét. Legalsó része füvel átnőtt, ezt jobbról megkerüljük s a fűvön egyenesen a nagy fal alá jutunk. Innen a belsőjében levő repedés segítségével 3 lépcsőn fel (a legelső a legnehezebb) a tetejére. A tetejéről füves lejtő vezet a hegy fokára, ahova az élgerinc egyenesen felvezet. A két gerinctől meredek vizmosások le az utra.

A Kétágúhegy Öregszirtje. 30. ábra. Dr. Csepcsányi Tibor felv.

1. Barát és Apáca. 2. A patkó (lent). 3. A barlang környéke. 4. Ablakgerinc.
5. és 6. A szélső bordák.

XI. Kétágúhegy.

I. Öregszirt.

A Kétágúhegy a Pilis-vonulat hosszan elnyúló gerince. Széles térsége délnyugat felé 30—35°-os lejtőben törik le s ezen szél és eső számos helyen szabaddá tette a kőzetet. A lejtő teljes szélességében párhuzamos sziklás gerincek futnak alá, amelyeknek éle és falai Budapest környékének legszebb mászóiskoláját képezik. Legszebben van a szikla kifejlődve a lejtő északnyugati részén, ahol több gerinc egybefolyva meredek falakat alkot, míg felettük egy hatalmas kőzetréteg meredek letörései huzódnak. A lejtő közepét mély horpadás képezi, lábát sűrűn elborítja a törmelék. A kőzet mész, amely különösen az említett részeken szilárd, míg tovább északnyugatra s délkeletre töré-

kenyebb lesz. Elsősorban gerincmászás lehetséges e terepen, de van számos fal és repedés és egy kémény is.

Hozzájutás. 1. Leányvár-Csév állomásról Kesz-tölc faluba. Ezen át a templom és temető mellett dülő-uton fel a hegy lábánál levő rétekre. (1½ óra).

2. Piliscsaba-állomásról Cséven át Klastrompusz-tára s onnan a hegy lába alatti uton a Kétáguhoz. (2¼ óra).

3. Ugyanazon állomásról a dombok alján a Fekete-utra s ezen a Feketehegy nyergére. Itt balra a Fekete-hegy gerincén a Kétágu síkjára s ezen végig kocsiu-ton a hegy északnyugati végére a sziklákhöz. (2½ óra).

4. Pilismaróthról Mexicóra. (2¼ óra). A Feketeuton a Feketehegy nyergére s innen a gerincuton az erdőben a Kétáguhegyre. (1½ óra).

5. Pilismaróthról Hutaszentlélekre (2 óra) s innen a falu alsó végén balra s a kocsiu-ton a két szirt közé. (1¼ óra).

Menedéket a hegy északnyugati sziklafalában levő barlang nyújt, amelyben 10—12 ember kényelmesen elfér. A hegy térségén a cserjésben elhagyott vadászház is áll, de rátalálni igen nehéz. Viz a hegyen nincs, alul-ról kell hozni.

Mászások. 1. *A szélső bordák.* Az Öregszirt délnyugati lejtőjét kettéosztó horpadásról délkeletre három jellegzetesebb borda húzódik. Ezek közül *a)* a legszélső egész könnyű, de kezdőknek valamint gyakorlato-zóknak igen ajánlatos. *b)* A középső szép mászást nyújt; különösen első letörése, amelyet egy falon s egy repedésen át másznak meg és a borda felső végéhez közel egy táblás falacska s utána egy lovagló gerinc, a Sárga paripa érdekesek. *c)* A belső borda nem érdekes, de hosszú darabon mászható.

2. A horpadástól északnyugatra 4 jellegzetes borda van. *a)* A legelső alul szétágazik. A belső ágán magas lépcsők és meredek oldalfalak vannak, legalul egy szép

kéménnyel. A külső főág hasonló jellegű, gerincéle és az oldalában délkeletről felvezető kémények érdekes mászást nyújtanak. *b)* A második borda szintén érdemes, különösen felső végén meredek sziklafaj nyújt érdekes mászást. *c)* A harmadik borda, amely egy vízmosáson tul fekszik, nem érdekes. *d)* A negyedik borda (u. n. ablakgerinc) alsó, de különösen középső részén nyújt az éle igen érdekes mászást. Közepe táján lyuk vezet alatta, amelyhez északnyugatról is, délkeletről is érdekes mászás van. A lyuk délkeleti oldalán jobbról kezdve érdekes felmászás felette zezzugos nehéz párkányokon ki az élre. A lyuktól feljebb két nehéz, törékeny kémény vezet a délkeleti oldalon alulról a gerincélre.

A negyedik borda után 4—5 kisebb bordán megyünk át északnyugat felé, amelyek nem jellegzetesek. Leírásuk nem érdemes, bár helyenként érdekes falacskákat nyújtanak.

3. *A Schwicker-ut.* A lejtő északnyugati részén újból erősebben ugranak ki a bordák, s fenn egyesülnek. Három ilyen bordán vezet fel a vörös festékkel jelzett Schwicker-ut. A legalsón kezdődik csinos falacskával, majd lépcsős élen vezet fel. Egy nagyobb letörést elég nehezen egyenesen mászunk át. Felette néhány lépcső után véget ér a borda s kissé balra lemenve az ut a következőre vezet. Ez széles homoru fallal kezdődik, amelyen haránt párkányokon kapaszkodunk fel, aztán ki az élre s ezen fel. Végül egy fej áll előttünk. Erre vagy egyenesen felmegyünk a bevágó repedésen, vagy jobbra átkerülünk a mögötte lévő csorbába s ebből le. E borda folytatását a Váll fala képezi, ezért újra lemenve a balra feljövő harmadik bordán mászunk tovább. Aljából nehéz mászással jutunk az élére, majd egy fejet átmászva tetejére érünk. Itt a borda megtörik s jobbra fordul. Mély repedés jön fel jobbról, amelyen átugorva széles padra érünk. A felettünk levő letörést vagy jobb-

31. ábra.

A Váll alsó része.

Dr. Szaffka Tihamér
felvétele.

ról másszuk meg egy nehéz repedésen, vagy balra átkerülve padra jutunk s innen könnyebb kéményen kerülünk a letörés fölé kis fejre. Erről könnyen érünk a sziklák fölé, ahol az út végződik.

4. *A Váll.* A Schwicker-ut második bordájának folytatásaként fal áll előttünk, amelyhez alul pillér támaszkodik, a Váll. Megmászása a legnehezebbek közé tartozott s ma is tekintélyes ügyességet kíván. Legnehezebb a völgy felül, ahol rendkívül nehezen, apró fogásokon (31. ábra) s felül egy repedésen érhető el. Kevésbé nehéz a Schwicker-út felől egy repedésen (32. ábra) s aránylag még kevésbé a tulsó oldalról egy kéményen. A Schwicker-ut felől a repedés félmagasságában

párkányon át lehet kerülni a völgy felőli oldalra s a repedésen fel a Vállra. A Vállról tovább sima falon fel (32. ábra) is igen szellős mászás. Felette egy fejet vagy egyenes felhuzódással mászunk át vagy megkerüljük.

32. ábra.

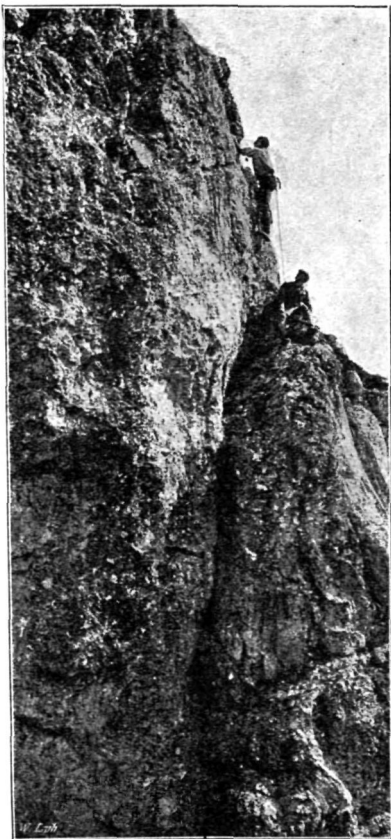
Váll a Kétágún.

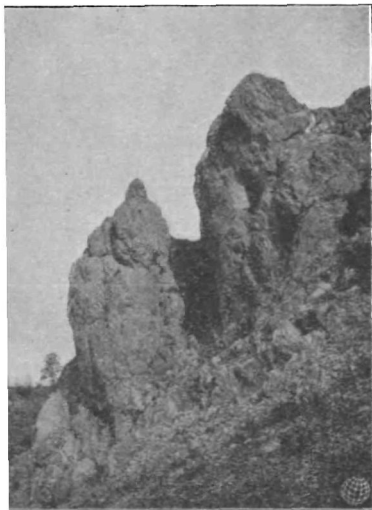
Dr. Szaffka Tihamér
felvétele.

5. *A barlang környéke.* A Schwicker-ut két utolsó bordája fallá egyesül, amelybe hosszú, zsákszerű barlang mélyed. A feljutás hozzá mászást kíván. A barlang szájától balra (felmenet) meredek zöldfalu lapos vályun feljuthatunk a széles fűpárkányra.

Lejjebből széles kémény vezet a Schwicker-utba. Ennek aljától balra jó fogásos falon felmászhatunk a borda élére. Ezenkívül számos kisebb mászásra nyílik alkalom.

6. *A Vár.* Az Öregszirt délnyugati lejtője felett egy réteg letörése lép elő, amelynek számos repedése és padja nyújt a mászásra alkalmat. A barlang tömege feletti fal neve „Vár“. Négy repedés vezet fel rajta. A legdélibb alul igen keskeny, feljebb ferde padra vezet, amelyre nehezen felállván,

33. ábra.

Kétágu — Barát és Apáca.

Ritter Nándor felvétele.

tiszta felhuzódással juttunk a szikla tetejére. A második repedés a fal szögletébe visz fel s aránylag a legkönynyebb. A harmadik mélyen bevágódik s a jobbkar és láb belefér. A tőle északnyugatra fekvő repedés a legnehezebb. Alul teljesen sima falon kapaszkodunk egy keskeny pár-

kányra s az itt kezdődő áthajló repedésen fel. Tovább északra is fel lehet a fal több helyén mászni. A fal közepén végigfutó harántrepedés a kéményekben nyugvó pontot ad és alkalmat fásztó harántozásokra.

7. A *nagy kémény*. A Vártól lejjebb, északnyugatra ékalaku hasadék nyílik a sziklában (3. ábra). Tulsó oldalon mint széles támaszkémény folytatódik, amely kitűnő iskolául szolgál. Aljától lejjebb menve 2 méterrel tovább ugyanazon falban egy lent lejtőben letérő kémény van, amelyben ezen a lépcsőn széles terpeszléppéssel kell fejutni, ez a legnehezebb része. Még néhány léppéssel lejjebb még egy kémény vágódik nem mélyen a falba. Az ez alatt fekvő rész már ritkábban látogatott.

8. A *patkó*. A Schwickergerinc kezdetével egymagasságban de tőle jóval északra, a hegylejtő alsó

34. ábra

Függeszkedés a Kétágún

Szász Emil felvétele.

részében patkóalaku sziklacsopot van. Ezen két szép mászást találunk: balra egy kéményt, jobbra egy áthajlással kezdődő sima falat. Ritkábban látogatják.

9. Barát és Apáca.

Ez a sziklacsopot (33. ábra) az Öregszirt legészaknyugati részén áll, a két szirtet elválasztó nyereg felett s már messziről látható. A felső toronyra s a kettő közé könnyebb a feljutás, ellenben a völgy felől sima fal és vékony repedés, a nyereg felől szép táblás fal visz fel rá.

10. Leereszkedés-
sek. a) Az ablakgerin-cen az ablak feletti

bordaélről délkelet felé fal mellett kb. 10 m.
b) A váll feletti bordán kis sziklacsompó köré téve két összekötött kötelet, 20 m., leereszkedés a barlangtól (orogr.) balra eső falon, az alsó 10 m. szabadon (34. ábra).

c) A Schwicker-ut harmadik részének első bütykéről 8 m. szabadon. d) A vár harmadik repedésének tetejéből 5 m. a fal mellett.

II. Fehérszirt.

Az Öregszirt egyenes folytatása és hasonló jellegű, de gerince élesebb és sziklásabb. Kőzete rendkívül törékeny, fehér éles mész. Ezért bordái nem oly fejlettek s mászásra nem ajánlhatók. A legnagyobb bordában két messziről látható barlangnyílás van, legfeljebb a két leghosszabb borda alkalmas szögescipős gyakorlatásra.

XII. Strázsahegy.

A Kétáguhegy folytatása északnyugat felé. Hasonló kőzete van, de az egész hegyen kibukkan, nemcsak egy lejtőn. A hegy északnyugati részét fű borítja s vége egy kőfejtés hatalmas falaiban törik le, a hegy délkeleti része ellenben sziklás. Tetején több kis sziklatorony áll, amelyek közül a Biboros említésre méltó. Tőle délre hatalmas katlan fekszik, amelyet kőhidak hidalnak át s a völgy felé falban törnek le. Tovább délkeletre a tető egy 6—8 méteres letöréssel záródik s a folytatásában a hegyfarok teljesen sziklás. A tetőtől északkeletre is számos fal és kis torony áll.

Hozzájutás. 1. Leányvár-Csévállomásról a Kétáguhegy nyergébe. (1 1/2 óra). Innen a Fehérszirt Sziklagerincén át a Sátorkő széles erdős lejtőjén a Strázsahegyre. (1 1/4 óra) 2. Dorogról a Posványoson át a szőlők közt. (1 óra). 3. Esztergomból az Öregkőn át vagy a dorogi lövőtéren át. (1 1/2 óra). 4. Hutaszentlélekről az Esztergom felé vezető úton a kőszénbánya mellett. (2 ó.)

Menedéket a hegyen levő számos barlang nyújt.

Mászások. A mászások közül még nem tapasztaltuk ki a különösen jutalmazókat. Érdekesebbek voltak: *a)* 1. A hegy délkeleti letörése feketén, barlangszerűen áthajlik. Az áthajlás balszélétől keskeny pad vezet ki nehezen a fal fölé s innen kisebb falacskákon a gerincen. 2. Ugyanide jutunk, ha a fal mentén tovább megyünk balra fel s egy felettünk nyiló, nehezen elérhető alaguton át mászunk fel. 3. Ézenkívül a hegy farka még sok mászásra ad alkalmat. *b)* A farkon felmenve a tető délkeleti falgyűrűjére több helyen mehetünk fel szép falépcsőkön és kéményeken. *c)* A barlang felett nyuló hidak szép gerincmászást nyújtanak. Érdekes a leereszkedés a hidakról a barlangba (6 m.) és a visszamászás. *d)* A tetőn elszórt nagy tömbök közül különösen a Biboros érdekes. Fejalaku, 5 m. magas és a völgy felől igen nehéz. *e)* A tetőtől északkeletre a hegyoldalban szép falak vannak, amelyekben számos nehéz mászás található, lejjebb az erdőben pedig több érdekes torony van.

XIII. Kőhegy.

Délkeleti oldalán meredeken szakadnak le sziklafalai, amelynek trachit-tömzsökből és trachit-porondból állanak. Rendkívül törékeny kőzet. Mászógyakorlatokra kevésbé alkalmas. Csak felső kötélbiztosítással mászhatók át falai és egyéb részletei, emellett is igen nagy óvatosságra van szükség.

Hozzájutás. 1. Pomáizról a Szentendre felé vezető uton az első hidon át, itt balra fordulva kocsiuton fel a hegy alá, majd ettől jobbra elváló gyalogösvényen fel a hegy tetejére. Az ut jelezve van (1 óra.) Szentendréről ugyanezen uton, (1 $\frac{1}{2}$ óra) vagy a Püspöki

major után a második hidon túl kocsitron fel a hegy alá a sziklákhoz. (1½ óra.)

Menedéket a sziklák alatt elterülő szőlőkben a csőszházak nyujtanak. Viz a közelében nincs.

Mászások. A szőlők között a falakon felmegyünk s balról jobbra traverzálva alattuk először egy a faltól különálló torony az első mászható objektum. Exponált középnehéz mászás vezet rá a hegyfelőli kis csorbából. A fal alatt tovább menve egy helyütt gyönyörű szép kéményt pillantunk meg, amely közepén erősen összeszorul és balra kanyarodik. Elég nehéz a bejutás a kéménybe s támaszmunka vezet feljebb. Nehéz mászás, nagy törekenység a kőzetben. Még két kisebb torony áll elkülönítve távolabb a bokrok között, melyekre könnyen lehet feljutni. A jobbról utolsóelőtti sziklarészletben, ahol egy kis barlang nyílik be a hegybe, igen szép terpeszkémény van. Csak az alsó részének végigmászása élvezetes. A sziklafalak ehelyütt igen hasonlítanak a Sächsische Schweiz homokkőzetéhez.

XIV. Dobogókő.

A Dobogókő kilátója alatt az északi lejtőn az erdőben négy, merész alakjával feltűnő sziklatú emelkedik. Anyaga trachittufa, tehát igen mállékony kőzet. Megmászásuk lehetséges. A legközelebb esőnek Thirring-szikla a neve. Mèredék falakkal törik le köröskörül, tetejét bunkó koronázza. Megmászása a mögötte levő hátról lehetséges; ezen végig menve kis gerinc vezet a toronyhoz, amelyről vagy átdülünk a toronyra, vagy beleereszkedünk a mögötte levő nyeregbe s onnan mászunk fel meredeken a torony tetejére. A rajta álló tömbre bátran felállhatunk. Lemehetünk ugyanezen uton

vagy a szikla törékeny nyugati oldalán. Ezen meredeken mászunk le egy földes párkányig s ezen balra a fent említett nyergecskéig. A következő, ettől keletre álló sziklát meredek keleti oldaláról érhetjük el, amelyet omlós föld fed. A harmadik sziklának különösen a feje érdekes, a negyedik könnyű.

A Dobogókőtől északnyugatra húzódó Szerkövek meredek falgyűrűjébe számos kémény vágódik bele. Ezek mászásra nem alkalmasak, mert a kőzet (trachittufa) igen mállékony s a kéményeket felül föld és fű zárja le.

A Dobogókőtől északra a Rámhegy szélén áll a messziről látható Ferenczy-szikla, szép fejszerű alakulat, amelyet hátulról, jobbról vagy balról mászhatunk meg elég nehezen. (Jobbról kilógaszkozva s felhuzódással, balról vállról kis vályun). A Rámhegy északra magas, de törékeny falban törik le. Ez a Rámszikla, amely szép, de nagy óvatosságot igénylő falmászásokra ad alkalmat.

XV. Vadállókövek.

A Keserüs számos gerince közül a két északnyugati irányút számos merész torony koronázza. Ezeknek anyaga is trachittufa s egyes helyeket kivéve igen mállékony. Nagy óvatossággal azonban az élvezetes mászások egész sorát nyújtja. Változatos nagy meredekségével, nagy fogásaival, durva felületével; torony-, fal- és kéménymászásra ad alkalmat.

Hozzájutás. 1. Dömösről a Malompatak völgyén fel. A 193. pontnál balra be az erdőbe s a két gerinc közt meredeken fel. (1 $\frac{1}{2}$ ó.) 2. Szentendréről Sikároson át a Galgenloch-Rückenre s innen a Keserüs gerincén végigvezető vágáson Prédikálósziókra Erről balra ösvény vezet le a Vadállókövek északi gerincére. (5 óra.)

35. ábra.

Vadállókövek
a Keserüsön.
(Függökő.)

Dr. Szaffka Tihamér felv.

Menedéket eső elől az Árpád trónja nyugati falában levő odu és áthajlás és a következő szikla tömegének nagy áthajlásai adnak. Fent a Keserüs egy oldalgerincén a Hubert-kunyhó. Viz a közelben nincs. Legközelebbi forrás a Fingókut a Malompatak völgyében a 193. ponttól délre az ut mellett, nagy fűzfák alatt.

Mászások. A Vadállókövek déli gerincén levő tornyokon nem szokás

mászálni. Az északi gerincen két sorban helyezkednek el a tornyok. A gerincen vannak a Szélestorony, Függökő, Felkiáltójel, Árpád trónja stb., a hegyoldalban a Barát és Apáca, Szaffkatorony, Négyujjtorony, Kleopatra tüje, Grépon. Alulról felfelé haladunk.

A legelső kupac alig 2 m. magas s néhány tömbből áll. Tulnan a gerinc nagyot lejt s utána meredek törmelékes lejtőben emelkedik fel. Itt néhány kis kőkupac jön, aztán az első jön torony, amely önálló, a *Nagyfuskó*. Közepén kémény vezet fel, tetején lecsapott fej áll. A kéménytől balra a falon is felmehetünk. A völgy

36. ábra.

**Vadállókövek,
Felkiáltójel.**

Dr. Szaffka Tihamér
felvétele.

felé áthajló letörése van, mint mindegyik toronynak. A második u. n. *Szélestorony* a gerincről alig látszik, csak a völgybe törik le hatalmasan. A harmadik nagyobb *Bunkó*. A negyedik a *Függőkő*; a jövetel irányában áthajlik s teljesen szabadon huzódva kell rá feljutni. A tulsó oldalán a völgy felé meredek kis kémény, a gerinc felé meredek, de fogásos él visz le (35. ábra). A következő torony a *Felkiáltójel*. Tetején hegyén álló sziklabunkó.

Jövet meredek falon, majd legömbölyített sziklán kell felmenni s különösen a Felkiáltójelre való felmenet nehéz. Ez nem mozog s nyugodtan állhatunk rajta. Tulsó oldalon le (fogások a jobb szélén) ereszkedünk a torony tetejére. Innen vagy az élen mászunk tovább le (látható a 36. ábrán) vagy egy kéményen egyenesen a hegygerincre, vagy kötélén ereszkedünk le (36. ábra). Utána a hatalmas tömegű *Árpád trónja* következik. A hegygerinc mentén könnyen jutunk fel széles tetejére s túlnan le. Jövet a gerincről jobbra lemenve a szikla aljában fent odut látunk, amelyhez elég nehéz kapaszkodás vezet. Ebből jobbra egy padon ki a torony déli oldalára s elég könnyen fel a toronyra.

A főgerincen több szikla nincs, mert a gerinc alá sülyedtek s törnek le hatalmas falakban, sőt az utolsó, a Grépon, már a gerinc alatt külön áll, noha a felső sorba tartozik. Az Árpád trónja után következő gömbölyü falon nem másznak. Alatta nagy áthajlások. A következő falba vágódik bele a *Pichlriess*, mászóiskoláink legnehezebb repedése. Alulról fák takarják el. A fal egy horpadásában vezet függőlegesen felfelé. Az alját képező oduhoz meredek földes falon jutunk. Az oduban feltámaszkodva lassanként kikerülünk belőle s csak balkarunk s combunk marad bent, míg a jobbik a külső fal apró egyenetlenségeit használja fel. Feljebb teljesen összeszorul a repedés és föld tölti ki. Ez a rész a legnehezebb. Felette két könnyebb lépcső vezet a fal fölé. Ez a mászás csak felső biztosítással csinálendő, igen veszélyes és megerőltető.

Ugyanezen fal völgy felé eső részén vezet fel az *Egyetemí ut.* Egy fa mellől indulva apró fogásokon fel az első párkányra. Innen egyetlen nagy kövön felhuzódva a második párkányra s igen erős, vércse által kisimitott sziklákon egy oduhoz. Itt jobbra a kiálló köveken a mélység fölé kimenve átkerülünk a hegycsúcs felőli oldalra, ahol egy nagy tömbtől egyenesen fel lépcsőkön a fal fölé. Esetleg már előbb is juthatunk ide, ha egy diófa mellett felbujunk. A fal peremén fent gombaalakú sziklatömb áll, amelyre meglehetősen nehéz feljutás van. Tulsó oldalán vezet fel a *Pichlriess*.

Ugyanezen sorban van, de már teljesen különálló a *Grépon*. Hegyfelőli falát nagy repedések szelik át, amelyek segítségével balra kimászhatunk a torony tetejére. Egyenesen is feljuthatunk igen nehéz repedésen. A tetején külön csúcs is áll. A völgy felől is feljuthatunk a toronyra, mind a fala közepén, mind a két élén. Ez a fal igen meredek, nagyfogású de törékeny.

A gerincen álló toronysorral párhuzamosan lent a

délnyugati hegyoldalon is áll egy sor gyönyörűen karcsu torony. Ezek közül a legészakibb a Felkiáltójel alatt álló kettős torony, a *Barát és Apáca*. Az alacsonyabb Barátra a kettő közt huzódó kéményen kell feljutni, a magasabb és karcsubb Apácára vagy szintén a kéményen, aztán meredek falon, vagy a kéménytől jobbra levő falon, meredek helyen.

Az Árpád trónjától nem kifejezett borda huzódik le a völgybe, amelyen először egy kisebb sisakos torony, aztán egy nagyobb kettős torony áll. Lejjebb a *Négyujjtorony* következik. Szép kéményen felmegyünk a két középső torony közé s rájuk. A jobb szélső toronyra az ingó jobb középső toronyról átdüléssel lehet jutni, vagy úgy, hogy a tulsó oldalon lemenve az e két torony közti repedésben terpesztünk fel. Ugyanígy lehet feljutni a baloldali szélső toronyra is, de erre a két baloldali közti kéményen innenről is fel lehet jutni. Mind a négy kémény igen szép mázást nyujt.

E toronytól délre áll a *Szaffkatorony*, rendkívül karcsu, szinte függőleges falu torony. Északról először egy a nyugati oldalon bevágódott vályuban mászunk a nekitámaszkodó pillérre, erről pedig kiálló, de biztos támpontokon ferdén balra feltolódunk a keleti oldalra. Az utolsó 2 métert az északkeleti élen tesszük meg. Le ugyanazon az uton vagy kötélén. Felmehetünk a toronyra a völgy felől is; egész lent kezdjük s a csúcstomb alatt átkerülünk a keleti oldalra.

Az alsó toronysorban a harmadik a *Kleopatra tüje*, amely délebbre áll ugyanazon magasságban. Észak-déli irányu lapos testű torony, keletről felmegyünk az élére, aztán ezen megyünk feljebb, csak a letérésnél kerülünk kissé balra. A tulsó oldalon is lemászhatunk a gerincen egy darabig. A keleti falon a csúc esésvonalában kezdve s balra tartva igen nehezen feljuthatunk a déli gerincre s ezen a csúcra.

Mindegyik tornyon sok változatot lehet csinálni, mert a kőzet erre alkalmas, sok támpontot nyújtván a legmeredekebb falon is.

XVI. Garamkövesdi sziklák.

Ezek a Duna balpartján Garamkövesd állomás felett a Kőhegy déli lejtőjén állanak. A hegytől kevésbé elváló tornyok vagy inkább pillérek. Anyaguk andezittufa, rendkívül mállékony s mászásra csak kivételesen alkalmas. A hegyoldalon csoportban állanak.

Hozzájutás. 1. Legkényelmesebb Garamkövesd-állomásról, ahonnan a sineken átmenve lejtős réteken és ritkás erdőn $\frac{1}{4}$ óra alatt alájuk kerülünk.

2. Kovácspataktól a kilátóhoz felmenve nyugatra fordulunk s a felső kilátó mellett elmenve, erdei ösvényeken érünk el a Kőhegy egy horpadásában a sziklák fölé. (1 ó.)

Menedéket az állomási épület nyújt, ott van viz is.

Mászások. A tornyok négy csoportban állanak. 1. Az állomástól délre nagy horpadás van a hegyben, amelyen át meredeken feljuthatunk rá. Ettől balra van az első szikla, amely nagyon fejlett, alul letörő bordának mutatkozik. A letörést keletről megkerülve meredek falon érhetjük el. Ez a borda igen törékeny, több nagyobb toronnyal. Feljebb nem oly kitett, de ép oly törékeny, végül füves, mohos törmelékletőbe olvad.

2. A horpadástól keletre levő hegyoldalban három torony áll, amelyek közül csak a legközelebbi jöhet szóba, amelyet a benne levő lyukról *Lyukaskőnek* nevezünk. Ennek is van felfelé folytatása kis gerincben. Legkönynyebben hátulról érhetjük el, ahonnan exponált, töré-

Alma mater torony teteje északról.

37. ábra.

Dr. Szaffka Tihamár felvétele.

keny, de nem nehéz csipkés él vezet a tetejére. Nehéz a felmászás a nyugati falán az ablakhoz s még inkább ettől az élére.

3. Tovább keletre másik hegyoldalban is négy torony áll. Csak a legnyugatibb, a kétormu *Alma mater-torony* fontos, hátulról 4—6 m., a Duna felől 40 m. magas. A hegy felől kis gerinc vezet az alacsonyabb toronyhoz, amelyet mély rés választ el a magasabbtól. (37. ábra) Legkönnyebb a feljutás, ha alatta átkerülünk s meredek fűvön mászunk fel keletről a két torony közötti részbe. Nehezebb, ha nyugatról felmegyünk a kis torony alá, innen jobbra padon be a résből lehuzódó kéménybe (l. a. 38. ábrán) s ennek áthajló részén felterpesztünk a részbe. Legnehezebb a torony megmászása a völgy felől. Itt alsó felében félméter széles, igen törékeny terpeszkémény visz fel, feljebb kissé jobbfelé tart s igen fárasztó. (25 m.) A keleti oldalba kikerülve meredeken jutunk fel igen kényesen egyenesen a csúcsra. (38. ábra). Ez egyike a környék legnehezebb mászásainak.

A másik három keletre álló tornyon s a tovább keletre eső hegyoldalban levő pillérekén és kéményes falakon eddig nem találtunk érdemes mászást.

Egyéb mászásra alkalmas hegyek.

Budapest környékén még számos hegy van, amelynek szikláin mászni lehetne. Ilyen elsősorban a *Törökugrató* letörése, amelyben számos szép vályu és fal van (vas.-áll. Törökbálint, $\frac{3}{4}$ óra), a túlsó oldalon fekvő *Huszonnégyökrös hegyen* (ugyanaz állomásról $\frac{3}{4}$ ó.) ellenben csak kisebb falacskák vannak s a kőzete törékenyebb (mindkettőé mész). Tovább nyugatra a bicskei vonalon a Gerecse-hegység számos hegye vál-

38. ábra.

Alma mater torony nyugatról.

Fodor Károly felvétele.

hatnék kitünő mászóiskolává, mert kőzetük erős mész és hatalmas sziklacsoportokat alkot. Ilyen elsősorban a *Peskő* keleti fala, amelyen a réteges kőzet óriási padokat képez s közöttük gyönyörű kémények húzódnak (Felsőgalla állomásról 1½ óra). Hasonló alakulatokat találunk a *Halyagos-hegy* keleti lejtőjén, (Alsógalla állomásról ½ óra) s kisebbeket a *Kőhegy* nyugati lejtőjén, a *Szelimlyuk* felett (Bánhida állomásról ¼ óra). A Duna mellett hatalmas falakban törik le észak és kelet felé a bajóti *Öregkő*, szép fal- és kéménymászást nyújtva (Nyergesujfalu állomástól 2 óra). Tőle nyugatra a *Kis Gerecse* őserdejében állanak érdekes márványsziklák, tehát kőzetük miatt is érdekesekek (Piszke állomástól 3 ó.) Az esztergomi vonalon a *Kis kőszikla* falai nyújtanak érdekes mászást (Dorog áll. ¼ óra). De még a *Pilis*en magán is van egy ismeretlen részlet, az Orosdy-kastély

felett emelkedő igen sima falcsoport (Klotildtelepről 2 óra). Ellenben a dunai-trachithegységben az *Öregbükktető* északkeleti peremén levő sziklák nagyon is kicsinyek arra, hogy mászásra alkalmasak legyenek. Csak kis falacskák és kémények vannak (Szentendréről 4 óra, Leányfaluról vagy Tahiról $\frac{5}{4}$ óra).

A *Zsivány-barlang* sziklái is alkalmat nyújthatnak kis torony- és kéménymászásokra (trachitbreccia, Pilis-szentkeresztről $\frac{1}{2}$ óra).

A Börzsönyi hegységben is számos sziklacsoport található az erdőben, amelyek megmászása ugy utközben elég érdekes, de mászóiskolául távolsága és egyedülállósága miatt nem alkalmas. Igen szép tornyok állanak a *Csóványos* délnyugati gerincén, az Oltárkő, Szabókő és a Hangyásbérc, amelyek elég szép torony- és falmászásra adnak alkalmat. Kőzetük trachittufa. A *Nagyoroszbérc*, *Magosfa* és *Nagymana* sziklái kisebbek és törékenyek. (Diósjenőről $2\frac{1}{2}$ ó., Kismarótról $4\frac{1}{2}$ ó.)

A fent felsorolt hegyek közül különösen a Gerecse-hegységben levőket volna érdemes felkeresni, mert a falmászás gyakorlására eddigi iskolánkban kevés alkalom van. Általában törekednie kell minden mászónak arra, hogy minél különbözőbb kőzeten és sziklaalakulatokon gyakorolja a mászást, mert így sziklaismerete növekszik, míg mindig ugyanazon mászóiskolában gyakorolgatva csak izomerejét fejleszti.

Sziklamászóiskoláink orográfiai alakulatai:

<i>Torony</i>	<i>Gerinc</i>	<i>Fal</i>
Szentiváni torony	Vaskapu	Oszoly
Csabai torony	Csévi gerinc	Szentiváni torony
Borosjenői torony	Kétáguhegy	Borosjenői torony
Feketekő	Feketekő	Csévi gerinc
Vadállókövek	Garamkövesdi t.	Kétáguhegy
Garamkövesdi t.	Strázsahegy	Vadállókövek
Dobogókő		Kiskevély
<i>Pad</i>	<i>Kémény</i>	<i>Repedés</i>
Oszoly	Solymári fal	Oszoly
Csabai torony	Kétáguhegy	Vaskapu
Kétáguhegy	Oszoly	Kétáguhegy
Strázsahegy	Vörösvári torony	Feketekő
	Garamkövesdi t.	Vadállókövek

Mászóiskoláink kőzetének

a) szilárdsága :

<i>Szilárd</i>	<i>Törékeny</i>
Szentiváni torony	Borosjenői torony
Csabai torony	Vadállókövek
Oszoly	Garamkövesdi t.
Kétáguhegy	Dobogókő
Vaskapu	Solymári fal
Feketekő	Csévi gerinc
Strázsahegy	
Kiskevély	

b) anyaga :

<i>Dolomit</i>	<i>Mész</i>	<i>Trachittufa</i>
Szentiváni torony	Oszoly	Vadállókövek
Csabai torony	Vaskapu	Garamkövesdi t.
	Feketekő	Dobogókő
<i>Homokkő</i>	Csévi gerinc	
Borosjenői torony	Kétáguhegy	
Solymári torony	Strázsahegy	
	Kiskevély	

A turák tartama

a) Budapestről

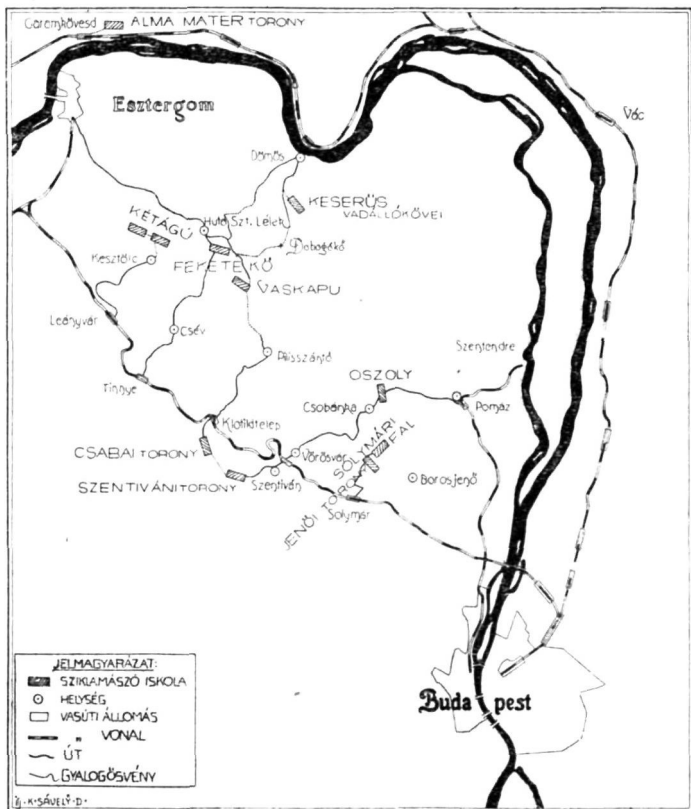
<i>egész napos</i>	<i>félnapos</i>
Vaskapu	Bpesti sziklák
Csévi gerinc	Gomba
Kétáguhegy	Oszoly
Vadállókövek	Csabai torony
Garamkövesdi t.	Borosjenői t.
Strázsahegy	Solymári fal
Feketekő	Kőhegy
Dobogókő	Kecskehegy
Csóványos	Kiskevély
Kisgerecse	Szentiváni t.
Kiskőszikla	
Öregkő	

b) Esztergomból

<i>egész napos</i>	<i>félnapos</i>
Vaskapu	Kétáguhegy
Csévi gerinc	Garamkövesdi t.
Feketekő	Strázsahegy
Dobogókő	Kiskőszikla
Vadállókövek	Öregkő
Csóványos	
Kisgerecse	
Bpesti sziklák	
Gomba	
Oszoly	
Csabai torony	
Borosjenői t.	
Solymári fal	
Kőhegy	
Kecskehegy	
Kiskevély	
Szentiváni t.	

c) Egymás közelében lévén egy napon együttesen felkereshetők :

Csabai torony — Vörösvári torony
 Borosjenői torony — Solymári fal — Oszoly
 Kőhegy — Oszoly
 Vaskapu — Csévi gerinc
 Kétáguhegy — Strázsa
 Vadállókövek — Rámszakadék
 Vaskapu — Feketekő
 Dobogókő — Rámszakadék
 Csóványos bércei
 Peskő — Halyagos — Kőhegy
 Kisgerecse — Öregkő.

A főbb mászóiskolák helyszínrajza.

Vasuti közlekedés a mászóiskolákhoz.

Az egyes mászóiskolák smertetésénél a „Hozzájutás” fejezetekben megjelöltük ama vasuti állomások melyektől legkönnyebben megközelíthetők. Eme vasuti állomások az alább foglalt menetrendi kivonatokról sűrűn közlekedő vonatokkal érhetőek el úgy Budapestről, mint Esztergomból rövid idő alatt.

Szentiváni toronyok, Csabai torony, Gomba, Borosjenői torony, Solymári fal, Vaskapu, Csévi gerir Feketkő, Kétágúhegy, Strázsahegy, Budapest—esztergomi vonal mentén fekszenek. A vonatok Budapestről nyugati p. u.-on és Buda—Császárfürdő állomáson indulnak Esztergom felé, ill. érkeznek (Obudánál kapcsják össze, illetve szét a vonatokat).

Kőhegy, Oszoly a Budapesti helyiérdekű v. budapest—szentendrei vonalán közelíthetők meg leghamarab A vonatok a budai Pálffy téren (Margithíd) mellett) indulnak és érkeznek

Kiskevély a budapest—esztergomi vagy a szentendrei vonal állomásairól is elérhető.

Garamkövesdi sziklák a budapest nyugati p. u.—párkányána—marchegi vonal mentén fekszenek Esztergomból csavargózós-összeköttetés Kovácspatakra, vagy Párkányánáról vonattal.

Dobogókő, Vadállókövek fenti három vonal bármelyikén megközelíthetők, mert a vasuthálózat kö esnek és bármely állomásról 1—2 órai gyaloglást igényelnek. A párkányánai vonal használata esetén Dömőnél komppal kell a Dunán átkelni.

Budapest nyugati p. u. — Párkányána.

2 napig érv. menet- térít jegy ára	S Z E M É L Y V O N A T O K			S Z E M É L Y V O N A T O K																					
	II. o.	III. o.	reggel	délután	este	reggel	délután	este																	
Budapestről	525	915	1200	210	285	355	520	600	655	755	840	938	♣	640	725	755	810	845	1125	555	610	855	1085	11	
3.20	2	—	652	1096	118	309	405	516	644	724	818	925	958	1046	516	546	636	649	717	939	427	447	725	918	10
3.20	2	—	704	1048	129	326	419	528	659	747	830	988	—	—	456	541	619	—	708	924	412	434	711	859	10
4.30	2.70	—	784	1115	154	352	458	—	—	821	901	1014	1039	1123	434	510	545	607	631	820	341	407	639	817	9
—	—	—	742	1124	202	400	502	—	—	830	909	1028	1048	1182	424	500	535	557	621	840	381	357	630	807	9

Budapest ny. p. u. — Esztergom.

2 napig érv. menet. I. o. III. o.		SZEMÉLYVONATOK				Állomások				SZEMÉLYVONATOK											
		reggel	délután	este	reggel	délután	este	reggel	délután	este											
Budapestről	6:00	9:05	12:80	1:05	1:50	2:20	—	6:40	11:10	—	—	5:50	7:10	8:15	2:08	5:05	8:15	9:25	10		
—	—	5:55	8:54	12:15	12:87	—	2:11	6:20	11:03	—	—	5:30	—	7:16	8:20	10:04	2:10	5:20	8:21	9:31	10
—	—	6:59	9:52	1:20	1:48	2:39	3:07	7:05	7:26	11:55	—	4:41	5:06	6:24	7:28	9:18	1:19	4:31	7:27	8:38	9
1.80	1.20	7:12	10:03	1:31	1:58	2:49	3:18	7:15	7:36	12:05	—	4:35	4:57	6:15	7:13	9:04	1:10	4:11	7:16	8:26	9
1.80	1.30	7:26	10:18	1:46	2:12	3:02	3:38	7:28	7:50	12:18	—	4:28	4:45	6:03	7:00	8:52	1:25	3:58	7:02	8:12	8
2. —	1.30	7:29	10:21	1:49	2:15	3:06	3:38	7:31	7:53	12:21	—	4:18	4:40	5:58	6:55	8:47	1:25	3:58	6:57	8:07	8
2. —	1.20	7:34	10:27	1:55	2:19	3:11	3:48	7:36	7:58	12:26	—	4:18	4:35	5:52	6:49	8:42	1:26	3:48	6:52	8:01	8
2.40	1.70	7:52	10:45	2:11	2:38	4:00	4:38	7:58	8:15	12:41	—	3:33	4:15	5:32	6:29	8:22	1:25	3:28	6:29	7:39	8
4.20	2.80	8:37	11:22	2:47	3:00	4:05	4:42	—	8:52	1:16	—	—	3:35	4:52	5:49	7:40	1:48	2:48	5:49	6:59	7

Budapest — Szentendre.

Buda — Pálffyteről a vonatok indulási ideje és sorrendje 6⁰⁵, 7³⁷, 9⁰⁰, 10⁵⁰, 12²⁰, 12¹, 2²⁸, 3³⁷, 4²⁷, 5³⁶, 7³⁸, 8⁴⁶, 10³⁸. szombat, vasár- és ünnepnap még éjjel 12⁰⁰.

Buda — Pálffyteről a vonatok menetideje Békásmegyerrig 34 perc, Budakalászig 41 p., Pomázig 51 Szentendréig 61 perc.

Buda — Pálffyteről 3 napig érv. menettéri jegy ára Békásmegyerrig II o. 84, III. o. 68 fillér, Budakalásig II. o. 116, III. o. 84 fillér, Pomázig II. o. 144, III. o. 112 fillér, Szentendréig II. o. 204, III. o. 144 fillér.

Szentendréről a vonatok indulási ideje és sorrendje 4³⁷, 5³⁹, 6²⁸, 7³⁸, 9³⁰, 10⁴⁶, 12³¹, 2⁰⁹, 3¹⁷, 4⁰⁵, 5²⁶, 7³⁸, 8²⁵, 9⁴³, szombat, vasár- és ünnepnap még este 10⁴⁸.

Szentendréről a vonatok menetideje Pomázig 11 perc, Budakalászig 21 p., Békásmegyerrig 30 p., Buda Pálffyterig 61 perc.

TARTALOM:

Előszó	3
A sziklamászóiskola	5
A sziklamászás technikája	14
Mászóiskolák Budapest környékén :	
I. Budapesti sziklák	33
II. Szentiváni tornyok	35
III. Csabai torony és a Gomba	41
IV. Borosjenői torony	44
V. Solymári fal	47
VI. Kiskevély	49
VII. Oszoly	50
VIII Vaskapu	59
IX. Csévi gerinc	62
X. Feketekő	64
XI. Kétáguhegy	67
XII Strázahegy	74
XIII. Kőhegy	75
XIV. Dobogókő	76
XV Vadállókövek	77
XVI Garamkövesdi sziklák (Alma mater torony)	82
Egyéb mászásra alkalmas hegyek	84
Sziklamászóiskoláink orografiai alakulatai	87
Mászóiskoláink közeteinek	
a) szilárdsága	87
b) anyaga	87
A turák tartama :	
a) Budapestről	88
b) Esztergomból	88
c) Egy napon felkereshető iskolák	88
A főbb mászóiskolák helyszínrajza	89
Vasuti közlekedés a mászóiskolákhoz	90

©

SZIKLAMÁSZÁSHOZ KIPRÓBÁLT
JÓ FELSZERELÉS

SKABA ÉS PLÖKL

TURISTA-ÜZLETÉBEN

:: BUDAPEST, ::

VI. VÁCI-KÖRUT 33. SZÁM.

Sífelszerelést is magába foglaló turista-árjegyzék ingyen.

Pestvidéki turákra
legjobb a
svájci
szeges.

l-a tehén-
bőrből párja
30.—
korona.

Turistaruhák
angol és magyar
szövetekből

Mászókabát **7.**— kor.

Hatágú Ecken-
stein-hágóvas
hevederrel **7.50** kor.

Elsőrangú könnyű
svájci jégcsákányok

Fényképező készülékek és látcsövek

Felvételek kidolgozása
Árjegyzék ingyen. —

PEJTSIK KÁROLY

Budapest, IV., Városház-utca 1.

Tisza Testvérek

könyv-, zenemű- és papírkereskedése.

Fényképezési cikkek. — Sport-
és fényképezési irodalom válo-
gatott nagy raktára. :::

AZ EGYETEMI TURISTA EGYESÜLET SZÁLLITÓJA.

Nagyobb művek részletfizetésre is
rendelhetők.

Budapest, II, Fő-u. 12. sz.

□□ TELEFON 350 SZÁM. □□

KILIAN FRIGYES UTÓDA

m. kir. egyetemi könyvkereskedése

TELEFON 1-96. SZ.

◆ Nagy raktár térképek, utazási
könyvek, képeslevelezőlapokból

Budapest, IV., Váci-utca 32. sz.

MEGBECSÜLHETETLEN

jó szolgálatot tesz minden turis-
tának a **PAUKER-féle**

**PARLAMENT-JEGYŰ
TÖLTŐTOLL**

Az egyedüli kiváló szerkezetű
biztonsági arany töltőtoll, melynek
használhatóságáért 2 évi szavatós-
ságot vállal a cég.

Az ára 15, 20 és 30 korona, az
aranytoll nagysága szerint.

Pauker papíráruháza

Váci-körut 60. ☛ Telefon 47-37

**A legtöbb kórnak melegágya az ivó-
viz. Ezért minden turistának nélkülözhetetlen az eredeti**

„DELPHIN“ turista-zsebszűrő.

(12. sz.)

A zsebszűrők keskeny bádogdobozokban vannak elhelyezve; utazásoknál, valamint kirándulásoknál igen célszerűek és a következő módon használhatók: a szűrőt nyers vízzel telt edénybe vagy a patakba állítjuk és néhány perc után a szűrőn alkalmazott tömlő szopókáját megszivjuk, ami által kortyonként tiszta szűrt vizet kapunk.

ÁRA 4.— KORONA

GEITTNER ÉS RAUSCH

FÖH. UDV. SZÁLL. CÉG

BUDAPEST, VI., ANDRÁSSY-ÚT 18/DV.